

DOMOVINA

in KMETSKI LIST

Verwaltung und Schriftleitung · Uprava in uredništvo: Puceljjeva 5 —
Tel. 31-22—31-26 — Erscheint wöchentlich · Izhaja vsak teden

Estbezugspreis jährlich · Naročnina letno Lit 24 — Einzelverkaufspreis
· Posamezna številka Cent. 80.

PREGLED VOJNIH DOGODKOV

Neprekinjeno traja velika vojna na južnem delu vzhodnega bojišča. Prav v preteklem tednu pa je sovjetska vojska bila na več krajih razbita in zavržena. Zlasti so nemške čete razbile sovražnikov obroč okrog Koviča ter pridobile ozemlje severno od Crnovic. V južni Italiji se nadaljujejo bitke brez nadaljnjih uspehov za Anglo-Američane. Letalske bitke so se tudi pretekli teden nadaljevale, in sicer ne samo nad Nemčijo, marveč tudi nad balkanskim prostorom. Posebno hude izgube so imeli angloameriški letalci, ko so napadli Bukarešto in petrolejske vrelce pri Ploesti in v Rumuniji. Nemške in rumunske obrambne sile so zbile 53 štirimotornih letal. S tem so uničile najmanj tretjino napadajočih oddelkov. Ta obrambni uspeh priča, da je letalska obramba Nemčije z njenimi zavezniki tudi na Balkanu pđarna. O stanju na bojiščih je podalo nemško vojno poročilo v torek, 11. t. m. naslednjo sliko:

Führerjev glavni stan, 11. aprila. DNB. Vrhovno poveljništvo oboroženih sil objavlja:

Na severnem bojišču Krima se nadaljujejo težki boji z nadmočnimi sovražnikovimi pehotnimi in oklopniškimi silami.

Južnozpadno in zapadno od Odese so se naše čete umaknile na ukazane cilje. Severnovzhodno od Tiraspolja je bil zajeten sovražnikov vdor, zapadno od Orgljeva pa je bil zožen neki vdor iz sadnjih bojev.

V vzhodni Bukovini so nemški oklopniški oddelki zlomili močan sovjetski odpor, napadli sovražne napadalne skupine v bok in jim prizadeli skupno z rumunskimi četami najtežje izgube.

Na področju južno od Stanislavova so nemški oklopniški grenadirji skupno z madžarskimi planinskimi četami iztrgali sovražniku mimogrede izgubljeno mesto Delatin.

Med Crnovicami in Brodi smo nadaljevali čiščenje ozemlja razpršenih sovražnih sil, ki so se trdovratno branile. Junaška posadka Tarnopola je še nadalje vzdržala močne sovražnikove napade.

Južnovzhodno od Astrova so boljševiki po dovozu novih sil ponovno brezuspešno naskakovali naše postojanke. Čiščenje nekega krajevnege vdnra je še v teku. Južno od Pskova sovjetske čete tudi včeraj niso napadale. Od 31. marca so tukaj nemške čete pod vrhovnim poveljstvom generala topništva Locha in pod poveljstvom generalnega poročnika Matzkyja preprečile poizkuse prodora mnogo nadmočnih sovražnih pehotnih in oklopniških oddelkov ter prizadele sovražniku velike izgube ljudi in gradiva. Med drugim je bilo uničenih 306 sovražnikovih oklopnikov in naskakovalnih topov ter 121 letal. V teh bojih so se posebno odlikovali zgornješlezjska 3. lovska divizija pod poveljstvom generalnega poročnika Volkamerja von Kirchensittenbacha ter edinice naskakovalnih topov pod poveljstvom majorja Ernsta Schmidta.

Pri uspehu obrambne bitke ima odličen delež letalstvo pod poveljstvom letalskega generala Pflugbeila; posebno pa so se odlikovali letalski oddelki pod poveljstvom polkovnika Kuehla in polk protiletalskega topništva pod poveljstvom podpolkovnika Bullaja.

V več odsekih italijanskega južnega bojišča so prodrli udarni oddelki v močno zgrajene sovražnikove postojanke ter uničili številne nasprotnikove bunkerje in oporišča s posadkami vred. Sovražnik je imel velike krvne izgube in je izgubil večje število ujetnikov.

Italijanska torpedna letala so v zadnji noči potopila pred Anzljem sovražnikovo prevozno ladjo. Angleški oddelek komandosov, ki se je izkrcal na zapadni obali Roda, je bil v boju uničen do zadnjega moža.

Pri obrambi sovražnikovih bombniških napa-
tov na cilje v zasadenih zapadnih ozemljih je bilo 10. aprila in v pretekli noči sestreljenih 29 sovražnikovih letal.

Slovenci in borba za Evropo

Evropa bje borbo na življenje in smrt. Z zapada doletevajo jate anglosaških bombnikov, da uničujejo nezaščitena evropska mesta z nešteti njihovimi zgodovinskimi spomeniki, ki so priča stare evropske kulture. Na vzhodu se je ob milijonskih izgubah posrečilo približati se Karpatom. Približala se je odločilna ura, ko je vsa Evropa poklicana, da se s skrajnim naporom za svojo obranitev postavi odločno v bran boljševizmu, kateremu nudijo Anglosasi podporo in potuho.

O čem nam pričuje sovjetski naval? Pozornost vzbuja njegova številna premoč in obilje materiala, s katerim razpolagajo Sovjeti kljub tolikim porazom v teku treh let vojne. Ko je pred tremi leti nemška vojska s svežim zanosom prodirala na sovjetska tla, so Sovjeti izgubljali bitko za bitko. Ne samo v desetisoče, temveč v stotisoče je šlo število ujetnikov, ki so jih Nemci zajeli v znanih velikih obkoljevalnih bitkah. Skupno z moštvom je seveda bil zajet tudi velik plen. Z ukrajinskim ozemljem so Sovjeti izgubili tudi mnoge viro surovin in prehrane.

Kakor je sovjetski režim polni dve leti brezobzirno žrtvoval tisoče, desetisoče, stotisoče svojega moštva in ogromne kopice vojnega materiala, tako meče hladnokrvno že leto dni v smrt pri napadih svoje množice in svoj material. Sovjeti se zavedajo, da je to njihova odločilna igra. Če bi jim to pot uspelo prebiti evropsko fronto, potem bi bila velika igra za nje dobljena. Zasužnjili bi evroske narode in zagospodarili morda za dolgo dobo, saj bi s svojim krvavo preizkušenim strahovalnim sistemom znali zatreti vsak dvig k svobodi in ponovni osamosvojitvi narodov.

Tudi Slovenci se dobro zavedamo, za kaj gre v sedanjem odločilnem spopadu. Lahkoverni in premalo razgledani večkrat radi nasledemo raznim mednarodnim geslom in tako je tudi med nami imel boljševizem precej časa svoje »simpatizerje«. Ko pa smo na lastni koži občutili boljševiške metode, katere znana komunistična himna natančneje proslavlja: »rop, požig, umor«... — je nastopilo iztreenje. Vprašajmo se samo: ali more biti med nami človek, vreden tega imena, ki bi mirnodušno motril mučenje slovenskih ljudi, požiganje slovenskih domačij, uničevanje vsake ljudske morale? Ali naj bo naša domovina, ki slovi po svoji prirodni krasoti, spremenjena z ognjem in mečem v boljševiški »paradiž« na ta način, da bo vse požgano in uničeno, ljudje pa pokončani do bedne peščice »pravovernih« boljševikov?

Ali more živeti slovenski meščan brez slovenskega kmeta in narobe? Ali more slovenski delavec sam opravljati in voditi količjak večje podjetje, ki zahteva za vodstvo posebne strokovne in tehnične usposobljenosti? Drug brez drugega ne moremo izhajati in samo bratska vzajemnost, iz-

ražena v medsebojni gospodarski in socialni pomoči, nam je lahko poročilo poštenega, človeka in naroda vrednega obstanka. Stanje, kakršno gledamo letos, ko se razvija usodna borba za Evropo, je po naši domovini žalostno: po zaslugi našega domačega boljševizma naj bi ostali dve tretjini naše zemlje neobdelani. Kakšni prijatelji slovenskega kmeta in delavca so boljševiki, ako mu ne depuste niti tega, da bi v miru obdeloval svojo zemljo?

»Mi vsi, ki tvorimo slovensko narodno skupnost, izhajamo iz kmečkega stanu,« je izpregovoril naš prezident general Rupnik v znani svoji spomenici slovenskim kmetom. »Kmet hrani in ohranja naš narod, kmet dovaja naši narodni skupnosti svežo, krepko, zdravo kri. Istočasno pa je kmet tudi naš branitelj. Dajal je in še daje borce za obrambo pred našimi sovražniki. Prav sedaj stoji naš kmet v sredi boja s smrtnim sovražnikom človeštva — s komunizmom in njegovimi morilskimi tolpami. Naš kmet ljubi svojo skopo zemljičo bolj kakor svoje življenje. Po ljubljani rodni grudlji rje z vso silo svojega srca, svoje duše in svojega telesa. Prenaša tudi največje nesreče, bolesti in težave. Zaradi svoje marljivosti in miroljubnosti prenaša kot bogaboječ, zaupajoč in pobožen kristjan več kakor je meja človeške možnosti. Ker pa ga je judovski satanski bos pripeljal do obupa, je prijel za orožje in se branil kakor lev. Tako se bo naš kmet branil vseh sovražnikov. Premagal bo komunistične tolpe, rešil našo narodno skupnost, zopet postavil ruševine, spet oral, sejaj, žel, vse nas zopet hranil, nas s svojo krvjo obnovil in nas skoval v močno narodno skupnost na našem, v trudu in znoju zgrajenem lepem zemeljskem rajcu.«

Slovenski kmet se je že odločil in vč, kje je v današnji zgodovinski borbi Evrope njegovo mesto. Kjer letošnje pomlad ne more poprijeti za plug, je poprijet za orožje. In medtem ko se slovenski kmetiški človek postavlja v skrajni odpor zoper boljševizem na naših tleh, se v Ljubljani ustvarja nova kmečka organizacija, ki bo slovenskemu kmetškemu stanu zagotovila srečno bodočnost. Ustvarja se Kmetijsko poverjeništvu in Kmetijska zbornica. V glasilu »Kmetijske zbornice«, ki je pravkar začelo izhajati, so zapisane naslednje besede: »Gorje našega časa je slovenskega kmeta tako prečistilo in prekalilo, da je prav on — ko so se drugi zaprli v molk — postal oblikovalec slovenske zgodovine. Ko se bodo vremenoma Slovincem zjasnila, bo iz obnovljenih domačij zrasel rod, ki ga bosta vesela Bog in narod.« Kdor med Slovenci danes, ko skuša vihar omajati temelje Evrope, še ne ve, kje mu je mesto, naj upre svoj pogled v slovenskega kmeta. Kdor se bo držal narodnega debla, bo obstal. Vse drugo pa bo vihar odpuhnil kakor pleve.

Po dnevnem sunku slabotnejšega sovražnega letalskega oddelka nad severnozpadno nemško področje so priletela angleška motilna letala v zadnji noči nad zapadno in srednjo Nemčijo.

V zunanjepolitičnem pogledu je bila pretekli teden najvažnejša izjava nemškega zunanjege ministra Ribbentropa, ki so jo tudi naši dnevniki v celoti objavili. Minister Ribbentrop je dal to izjavo berlinskemu zastopniku rumunske poročevalske agencije »Rador«. Najvažnejša sta dva poudarka. Nemčija bo branila Rumunijo kot neločljiv sestavni del evropske trdnjave. In le vojske zavezniških evropskih narodov lahko odbijejo boljševizem. Če bi se kdaj zgodilo, da bi boljševiki premagali nemško vojsko in vdrli v Evropo, tedaj niti Anglija, niti Amerika, tudi če bi hoteli, ne bi imeli potrebnih sredstev, da bi se postavili boljševiški politiki po robu. Evropa se mora v

tem boju proti boljševizmu zanašati le na sebe samo in na svojo lastno moč. »Zavezniški evropski narodi se tega tudi zavedajo,« je rekel minister, »in jaz sem trdno prepričan, da bodo to najhujšo preizkušnjo v svoji zgodovini prestali in dosegli zmago nad boljševiki in njihovimi bogataškimi pomagači na zapadu.«

Italijani sodelujejo v sovjetski vojski. Tako poroča švicarski list »Die Tat« iz londonskega vira. V sovjetski zvezi organizirajo italijanske oddelke, ki se bodo borili v sestavi sovjetske vojske, toda pod poveljstvom italijanskih častnikov. Novi od-

Kmetje, vaščani! Poiščite staro železo in ga izročite skupnosti za blagor vas samih in za blagor vašega bližnjega.

delki bodo organizirani sporazumno z Badoglijem, v njih bo 50 do 80 tisoč italijanskih vojnih ujetnikov, ki so jih Sovjeti zajeli v zmagah 1942 in 1943. K temu pripominjajo v Berlinu: Italijanski ujetniki kot pomožne čete v sovjetski vojski, to je pač višek pozornosti, ki so ga doživeli Italijani po Badoglijevem izdajstvu. Tukaj prihaja najbolj jasno do izraza zaničevanje Kremlja do brezčastne Badoglijeve klike. Na drugi strani pa nam daje to ponoven dokaz za Stalinovo samovojo, ki, namesto da bi počakal na odločitev svojih angloameriških zaveznikov v zadevi postopa z italijanskimi vojnimi ujetniki, dela kratkoma na svojo pest in tiši sovjetske italijanske ujetnike v sovjetsko vojsko.

Kaj vse pletejo Sovjeti v »cesarski Italiji, se bo kmalu pokazalo. Zaenkrat je najznačilnejše dejstvo, da je sovjetska vlada napotila italijanske komuniste, naj sklenejo z Badoglijem mir in podpirajo njegovo vlado. Še pred nekaj tedni so komunistični govorniki v Neaplju zahtevali na velikem zborovanju, da mora Viktor Emanuel brezpogojno odstopiti. Zdaj so morali hitro požreti lastne besede. Vsekakor je medtem že izjavil prestolonaslednik Umberto, da je pripravljen postati naslednik svojega očeta kot kralj Italije, da bi s tem olajšal osnove koalicijske vlade... Italija pada po izdajstvu iz ene sramote v drugo.

DOMAČE NOVICE

* Bivši bojevalci pri predsedniku Rupniku. Nedavno so se zbrali pri šefu pokrajinske uprave g. generalu Leonu Rupniku predstavniki bivših bojevalnikov in rezervnih častnikov ter so mu čestitali k polletnici prevzema oblasti v Ljubljanski pokrajini. Izjavili so pripravljenost za boj proti komunistom in so stavili nekatere predloge, ki jih je gospod prezident takoj sprejel. Zahvalil se je za čestitke in objubil, da bo z vsemi silami podpril prizadevanja bivših bojevalnikov pri obrambi in obnovi dežele, ostale želje pa bo tolmачil na višjih mestih z upanjem, da bodo gotovo upoštewane.

* Novo kmetjsko glasilo. Za Veliko noč je izšla prva številka Kmetijskih novic, ki so glasilo Kmetijske zbornice. Na uvodnem mestu so pomembne besede predsednika Rupnika slovenskim kmetom, nato pa sledijo poučni članki: Kmet v naši narodni skupnosti, Pridelovanje sončnic, Plemenskim živalim več gibanja, Gospodarski pomen mlekarstva, Pomladansko zatiranje sadnih škodljivcev in Pouk kmečkim gospodinjam, kjer je zlasti zanimivo branje o soji, kitajskem fižolu. Objavljena je tudi naredba o ustanovitvi Kmečkega poverjenišva in Kmetijske zbornice za Ljubljansko pokrajino. Novo glasilo ima pravico prejemati vsak član Kmetijske zbornice. Kdor ga še ni prejel, naj sporoči točen naslov upravi, ki je v Ljubljani, Puccinjeva 9.

* Državni komisar za pobljanje črne borze v Jadranskem Primorju je SS Sturmbannführer Fritz Wölbinger. Naročeno mu je, da izvaja borbo zoper črno borzo z brezobzirno strogostjo. Vsem oblastvom in uradom je bilo naročeno, da se mu pri izvrševanju njegove naloge na vse načine pride v pomoč.

* Prebivalstvu Ljubljane. Slovenski Rdeči križ ponovno vabi vse, ki so dobili njegovo prošnjo za prostovoljno prijavo ležišč za one, ki bi po bombardiranju ostali brez strehe, naj v svojem interesu vrnejo izpolnjene prijave, vseeno, ali so ugodili pozivu ali ne. Tiskovina je poštno prosta. Vsa ta akcija Slovenskega Rdečega križa je namenjena res samo temu, da oskrbi streho onih, ki bi bili po bombardiranju prizadeti. Po odredbah oblasti morajo občine skupno z Rdečim križem pripraviti potrebna stanovanja za prizadete po bombnih napadih. Radi bi pa izvedli ta nalog s prostovoljnimi sodelovanjem prebivalstva, ne da bi v to zaenkrat posegle uradne komisije. Zato ponovno poudarjamo, da stori vsakdo, ki odgovori Slovenskemu Rdečemu križu, to v svojem interesu. — Kdor tiskovine nima, jo lahko dobi v pisarni Slovenskega Rdečega križa, Marijin trg št. 5.

* Obred umivanja nog v ljubljanski stolnici je tudi letos na veliki četrtek zbudil običajno pozornost. Starčki, ki so prišli k obredu, so bili: 82 letni Anton Čič, 91 letni Anton Adam, 87 letni Tomaž Seliškar, 86 letni Alojzij Polajnski, 84 letni Franc Verbič, 83 letnik Ivan Rant, Jernej Bizjak in Alojzij Lukner, 79 letnika Jože Sušteršič in Tomaž Kalan, 76 letni Anton Brandsteter in 75 letni Mihael Predanič. Razen Antona Adama, ki je iz Borovnice, so vsi Ljubljanci. Njih skupna starost je 998 let.

* Preskrba z vinom v Ljubljanski pokrajini je urejena z novo naredbo predsednika generala Rupnika. Vse zaloge vina v Ljubljanski pokrajini se morajo prijaviti, ter so stavljeni pod zaporo na razpolago Prevodu. Ta zapora pa ne velja za vino

Na bojiščih proti komunizmu

Pretekli teden so se večje trume naših deželanov pomikale v strnjene vrstah po ljubljanskih ulicah. Kam pa gredo? so vpraševali ljubljanci. Ti možje in fantje so se prijavili k domobranci. Ob tej priliki smo čitali v naših dnevnikih naslednji poziv ljubljancem: »Mera je polna in narod se je sam odločil skupno z oboroženo silo napraviti konec grozotam, ki jih je navallila na slovensko zemljo in slovenski narod komunistična drhal. Pomlad je tu, a treh petin slovenske zemlje v Ljubljanski pokrajini še ni zoral plug in je v takem stanju tudi ne bo. Kaj pa vi, meščani? Boste še vedno stali ob strani, kakor je doslej delala ogromna večina? Naj torej zdaj naš ubogi kmet sam, uničen, izropan, preganjen prelije poslednjo kapljo krvi za rešitev slovenske zemlje in slovenskega naroda? Kaj ste se vi izločili iz slovenskega narodnega občestva? Kaj ne čutili, da lahko pridejo »por, umor, požig...« nekoč tudi nad belo Ljubljano? Vedite, da v kmečki duši že tli ogenj upravičene jeze nad vašo brezčutnostjo. Poslednji trenutek je prišel, da se uvrstite s poštenim namenom v domobranske vrste tudi meščani, in to vsi brez razlike. Danes sredina ni več mogoča! Samo podpis na protikomunistični deklaraciji ne zadostuje, kajti strahotni zločini nad nedolžnim narodom kličejo po močnih in krepkih dejanjih. Kdor se sedaj noče dvigniti skupno z našimi kmečkimi množicami za odvrnitev pogina od slovenskega naroda, ta že drsi na teren komunističnih rabljev.«

Ta poziv je med ljubljanci močno odjeknil. Že nad 36.000 ljubljancem je do velikega tedna podpisalo protikomunistično spomenico. Na splošno željo je bilo podpisovanje podaljšano do velike sobote zvečer in so se pod spomenico zvrstili novi tisoči podpisov.

Nadaljnja poročila iz dolenskih in notranjskih krajev poročajo o novih porazih komunistov. Pa ne samo v bojih z domobranci in nemškimi oddelki, temveč tudi v medsebojnih krvavih spopadih propadajo njihova krdeča. K temu jih nagajajo obupne življenjske in zdravstvene razmere ter spori v vrhovnem vodstvu OF. Predvsem pa porazno vpliva na razredčene komuniste dejstvo, da nastopa narod povsod proti njim. V teku zadnjega pol leta je nastal v miselnosti slovenskega prebivalstva nedvomno velik preokret, ki bolj in bolj izloča komunizem iz svoje srede. Počutijo se veliko bolj osamljene. Kadar je kakšno gibanje tik pred zlomom, vedno išče krivcev med lastnimi vrstami.

Žrebanje knjižne tombole je preloženo

Prvotno je bilo določeno, da se bo začelo žrebanje številka za ljudsko knjižno tombo Zimske pomoči na Veliko nedeljo, dne 9. aprila 1944. Zanimanje za našo knjižno tombo pa je tako veliko, da se je že danes prodalo več tomboških tablic kakor pa je bilo prvotno računano in zaradi tega je bilo tudi potrebno, da se je podvojilo število posameznih dobitkov. Napravljen je bil nov načrt in tako bo sedaj namesto dosedanjih 200 dvojk (dve številki v eni vrsti) 400, po novem bo trojka (tri številke v eni vrsti) 200, četverk (štiri številke v eni vrsti) 150, petorice (pet številke v eni vrsti) 100 in 50 tombov namesto dosedanjih 25. Novih 25 tombov bo dobilo poleg vseh desetih knjig še po 500 lir za nakup knjig po prsti izbiri.

Uvrstiti se je morala tudi nova knjiga, ki jo je napisal dr. Stanko Bevk pod naslovom »Po živalskem svetu« in jo bo dobili del dobitnikov pri dvojkah, namesto Dularjeve: Krka umira.

Vzrok preložitve žrebanja je tudi ta, da niso

pri trgovcih na drobno in v gostinskih obratih, kakor tudi ne za vino pri zasebnikih in pri pridelovalcih za potrebe družine in osebja pridelujočega gospodarstva, največ do 1 hl za osebo.

* Prosta prodaja kokošjih jajc je prepovedana. Vsa jajca, ki presegajo domačo potrebo, se morajo ponuditi v nakup Prevodu v Ljubljani. Jajca prevzema v Ljubljani mlekarški odsek »Prevod« v Maistrovi ulici 10, zunaj Ljubljane pa posebne zbiralnice, ki se bodo v posameznih občinah objavile. V občinah zunaj Ljubljane mora oddati vsak rejec »Prevodu« na leto najmanj 30 jajc vsake kokoši. Za Ljubljano izidejo posebni predpisi. Prestopiti se kaznujejo.

* Ker so nepoklicani zaplenjevali potnikom in prebivalstvu živila, je g. prezident Rupnik s posebnim razglasom opozoril prebivalce, da so za to upravičeni samo kontrolni organi »Prevod«, uradni gosnodarske policije ter komandanti blokov. Pri vsaki zaplenbi je treba izdati prizadetim za vsako množino zaplenjenih živil potrdila

Ponoči od 3. na 4. april je večje komunistično krdečo napadlo manjšo domobranksko postojanko na Barju. Razvila se je ostra borba. Komunisti so pustili na mestu štiri mrtve, druge mrličje pa so odpeljali s seboj. Petnajst komunistov so domobranci ujeli. Ob koncu borbe so bili komunisti razpršeni.

Iz Novega mesta poročajo, da so domobranci prejšnji teden obiskali Mirno peč. Komaj so se dobro pokazali v vasi, so od vseh strani in iz vseh tukenj lezle na dan zaraščene brade, a nasmejanih oči in zob. Nabralo se je okrog 50 skrivačev, tako da so morali domobranci zanje vzeti poseben kamijon. Nekaj skrivačev se je takoj prijavilo k prostovoljni patruli, da odrinejo z njo proti Trebnjemu. Tu je bilo vse kakor izumrlo. Za komunističnim bataljonom ni bilo drugega sledu kakor orožje in oprema na trgu. Domobranci so naložili plen, kolikor ga je šlo na tank, nad sto nabito polnih nahrbtnikov pa so morali zažgati, ker jih niso mogli vzeti s seboj.

V Strugah se je prejšnji teden pripravljala velika komunistična gostija, na katero so bili povabljeni tudi nekateri domačini. Dva prašiča, porbrana v Kompoljah, sta se dolgo v noč vrtla in pekla. Naenkrat pa so iz zasede padli strelci. Nastal je velik poplah. Dva komunisti sta obležala mrtva, štirje so bili ujeti. Meso in mast je morala gospodinja, ki je dala na razpolago svojo kuhinjo za pojedino, vrniti pravim lastnikom.

Nov hud poraz so doživeli komunisti v novomeški okolici. Domobrankska patrolja iz Novega mesta je čistila teren v bližini Stranske vasi in Lakovne. Komunistični tolovaji so domobranci večkrat napadli, a so bili vselej odbiti, čeprav jih je bilo po številu več kakor domobrancev. V spopadih je padlo 12 komunistov. Tri dni poprej je pri slični patroljni akciji padlo 15 komunistov, med njimi ljubljancem Zdravko Firm s komunističnim imenom »Ferčič«, komandant prvega bataljona »Cankarjeve brigade«. Med mrtvimi so našli tudi 19letno dijakinjo Danico Mislejevo, rojeno v Zapužah pri Mariboru. Kakor že ob ne, štetih prilikah se je tudi v teh zadnjih spopadih jasno pokazalo, kako daleč je že napredoval moralni razkroj v tolovajskih oddelkih, ki imajo zato v vsaki borbi neprimerno večje izgube kakor domobranci. Prebežniki soglasno potrjujejo, da je tolovajsko moštvo, zlasti nasilno mobilizirano, od dneva do dneva bolj obupano in da ga morajo komandanti in komisariji vsakokrat šele z revolvertji in broztrekami pognati v borbo.

gotove še vse knjige lastne založbe, ki jih bo izdala Zimska pomoč za knjižno tombo.

Žrebanje ljudske knjižne tombole se bo vršilo sedaj neprekinjeno po naslednjem načrtu:

v nedeljo 7. maja 1944 žrebanje številka za dvojke; v nedeljo 14. maja 1944 žrebanje številka za trojke; v četrtek 18. maja 1944 žrebanje številka za četverke; v nedeljo 21. maja žrebanje številka za petorice ter od ponedeljka, dne 22. maja do vseh bližnjih nedelj 28. maja 1944 žrebanje vseh številka, ki bodo potrebne za dobiček tombole.

Občinstvo prosimo, da vzame to na znanje, obenem pa vabimo vse rojake, da se poslužujejo tomboških tablic, ki so na razpolago v lokalni tomboškega oddelka v Gradišču (nasproti Drame), v lokalni Zimske pomoči (Ulica 3. maja) nasproti Daf-dama in pri raznih pooblaščenih razpečevalcih.

Knjižna tombola nam daje bogate, zanimive darove, ki bodo močno obogatili naše domače knjižnice.

na posebnih tiskovinah. Kontrolni organi se morajo na željo izkazati. Vsako nepoklicano vmešavanje tretjih javite takoj »Prevodu« z navedbo kraja, časa in osebnih podatkov krivca! Obenem se opozarja prebivalstvo, da je prevoz živil brez dovoljenja »Prevodu« prepovedan in bo brez dovoljenja uvoženo blago v vsakem primeru zaplenjeno. Dovolilnice za prevoz izdaja »Prevod« na Novem trgu št. 4 v Ljubljani.

* Smrt Josipa Kajfeža. Na Jožefovo je umrl na svojem domu v Banjaluki bivši dolgoletni župan in vzorni slovenski čebelar Josip Kajfež. Svoječas je s svojima bratoma vzorno vodil slovečo Kajfežovo restavracijo na Dunaju. Potem pa je na svojem domu kot župan in gospodar dajal zgled vsej okolici. Naj mu bo ohranjen časten spomin!

* Delitev krmil za male živali. Prevod deli krmila za male živali preko »žegozec« na Gallusovem nabrežju v Ljubljani samo onim rejcem, ki oddajo 3 jajca za 1 kg krmil. Vsaka druga delitev krmil za male živali je prepovedana.

Pred 160 leti je Ljubljana dobila deželno bolnico

Zanimiva zgodovina deželne bolnice — Bolnica je bila prvotno na Ajdovščini

Pred 160 leti so boski avguštinci v Ljubljani morali zapustiti svoj samostan na Ajdovščini. Jožef II. je razpustil njihov red že leta 1782. Samostan je bil izprazen spomladi 1784, čez dve leti je pa bil preurejen v bolnišnico, ki so jo prevzeli usmiljeni bratje iz Trsta. Bolnišnica je bila ustanovljena 19. junija 1786. Dokler je poslopje še stalo, je napis nad vhodom, kronografikon, vklesan v sivem marmorju, govoril v latinščini, da je bolnišnico ustanovil Jožef II.

Prve bolnišnice na Kranjskem

Zgodovinar Radics, ki je raziskoval zgodovino ljubljanske deželne bolnišnice, omenja med najstarejšimi bolnišnicami stare dobrodelne ustanove. Sklicuje se na Valvasorja, ki omenja, da je premožen ljubljanski meščan in trgovec Peter Berlach ustanovil v Ljubljani ubožnico že leta 1041. Za ustanovitev zavoda je zapustil svoje premoženje. V tej ubožnici so vzgajali sirote in ko so otroci odrasli, so jih dajali učiti rokodelstva. V zvezi z najstarejšimi bolnišnicami se zdi zgodovinarju umestno tudi omeniti, da je bila leta 1228. ustanovljena hiša nemških vitezov redovnikov, ki so stregli bolnikom. Med najstarejšimi bolnišnicami v Ljubljani je bila nedvomno bolnišnica za gobavce. Leta 1280. so postavili bolnišnico za gobavce na zemljišču, ki ga je dal za zamenjavo ljubljanski meščan Nikolaj Porger. —

V zgodovino najstarejših bolnišnic spadajo tudi stara, srednjeveška kopališča. Ljubljana je imela takšno kopališče že okrog leta 1250. V teh kopališčih ali »zdraviliščih« so obiskovalcem puščali kri, tako da je tudi kopališča menda treba prištevati med zdravstvene zavode. Med najstarejše ljubljanske bolnišnice Radics prišteva tako imenovani ljubljanski špital. Toda drugi zgodovinarji so dokazovali, da ta zavod ni bil nikdar bolnišnica v pravem pomenu besede, temveč ubožnica, ki so v njo sprejemali obubožane ljubljanske meščane. Ustanova še živi danes, a precej spremenjena, pod imenom »meščanska imovina«. Njena last je velika Kresija, ki stoji na kraju znamenitega »špitala«, prav za prav hospitala. Staro poslopje, ki je pa bilo v starih časih večkrat prezidano, so podrli po potrebi leta 1895.

Leta 1543 je Ljubljana imela »bolnico za posebne bolnike«, kakor so jo imenovali, nekje na Rožniku. To je bila najbrž bolnišnica za gobavce, odnosno za bolnike, ki so zboleli za kugo.

Kranjski deželni stanovi so že leta 1530 namestili dva deželna zdravnika, ki sta prejela po 100 zlatnikov plače na leto. Njuna dolžnost je bila tudi nadzorstvo nad lekarnami. Dežela je pa zaposlovala že prej zdravnike, kajti znano je, da je bil leta 1516. deželni zdravnik dr. Jakob Folter.

Zgodovinar Radics tudi prišteva med najstarejše bolnišnice tako imenovani cesarski špital v Ljubljani, ki ga je ustanovil v 16. stoletju Ferdinand I. V resnici je bil ta zavod podobna ubožnica kakor meščanski špital, samo uprava

je bila druga. Zavod je obstojal 200 let. Ustanovljen je bil leta 1555. v avguštinskem samostanu pri Sv. Jakobu, na kraju, kjer je pozneje stalo pošlopje redute. Zanimivo je, da so v ta zavod sprejemali predvsem onemogle idrijske rudarje, zato so ga tudi imenovali »idrijska bolnišnica«.

V 18. stoletju v Ljubljani tri »bolnice«

V 16. stoletju so deželni stanovi v sporazumu z mestno občino postavili na kraju sedanje šent-petrške vojašnice »lazarete«. Vanj so pošiljali bolnike, ki so oboleli za kugo. Epidemije kuge so bile v prejšnjih časih precej pogoste in nekajkrat so v Ljubljani izumrli skoraj celi okraj.

Deželni stanovi so se kolikor toliko zanimali za zdravstvena vprašanja, a vsi zdravstveni ukrepi v prejšnjih stoletjih niso imeli prav za prav nič skupnega s stremljenji prave, dobro organizirane zdravstvene službe, kakršna je mogoča danes. Zdravstveni zavodi so bili preprosti in redki, zdravstvenega osebja je pa zelo primanjkovalo celo v največjih mestih. Zdravstvo in dobrodelnost sta bila tedaj še skoraj povsem istovetna pojma. Negovanje bolnikov je pa spadalo med telesna dela usmiljenja, zato si tudi lahko razlagamo, zakaj so zdravstveno službo prepuščali redu usmiljenih bratov. Deželni stanovi so se oprijeli zamisli v 16. stoletju, da bi se tudi na Kranjskem naselili usmiljeni bratje.

Značilno za nekdanje zdravstvene razmere je tudi, da je bil v drugi polovici 17. stoletja v Ljubljani ustanovljen »Kolegij za anatomijo«. Ta zavod je bil v poslopju cesarskega »špitala« dokler upravnik poslopja ni odpovedal prostora in profesor kirurgije je ugotovil, da so »ljudstvu takšni kolegiji le zabava, a v svoji hiši ne more predavati o takšnem predmetu, če noče, da bi mu ne pobegnili vsi stanovalci.« Ob istem času je tudi član ljubljanske akademije operosorum, akademije delavnih mož, čebelarjev, spisal zdravstveno knjigo. Akademiki, člani te akademije, ki je bila predhodnica današnje Akademije znanosti in umetnosti, so delovali po strokah. Zdravstvu se je posvečal dr. M. Gerbec, zdravnik, ki je napisal knjigo v obrambo ljubljanskega ozračja po naslovom »Verthäidigung der Laybacherischen Luft«. O zraku so imeli tiste čase seveda precej čudne pojme. Tako so trdili celo zdravniki v Valvasorjevem času, da je ljubljansko podnebje zdravo zaradi izredno goste megle.

Leta 1767. je imela Ljubljana 8 dobrodelnih zavodov in tri med njimi imenuje Radics bolnice, v resnici pa ni bilo tedaj še nobene bolnišnice v pravem pomenu besede. V »cesarskem špitalu« je bilo za 30 ljudi prostora, za 22 moških in 8 žensk. Poslopje meščanskega špitala je bilo baje zelo slabo. V njem je bilo tedaj v oskrbi le 12 žensk in 4 moški, a zavod je imel še oddelek za najdenice, kjer je bilo 24 najdenec. Kot tretji zavod imenuje zgodovinar sirotišnico, ki ni imela lastnega poslopja in ki je oskrbovala 6 dečkov in 4 deklice, dalje neko

ubožnico v slabem poslopju, kjer je bilo 25 žensk. Med dobrodelne ustanove je prišel tudi kaznilnica in prisilno delavnico (na Zabjaku). V pravem pomenu bolnišnica je bila le bolnišnica nemškega viteškega reda. Naposled omenja Radics še zavod grofa Gamberga in manjše ustanove za podporo ubožcem.

Poslopje civilne bolnišnice

Ajdovščina ali »Na ajdovščini« so imenovali ob koncu 18. stoletja kraj med Dolgimi in Poljskimi ulicami na obeh straneh Dunajske ceste in delno ob Gosposvetski cesti. Znano je, da ime ajdovščina izvira od »ajdovski«, to se pravi rimskih grobov, ki so jih tam odkrivali v raznih dobah. Dunajska cesta leži v smeri stare rimske ceste, ki je držala iz Emone na sever; Rimljani so pa, kakor je znano, pokopavali mrtve vzdolž ob cestah. Sredi 17. stoletja je stala na kraju poznejše bolnišnice, namreč med sedanjo Dalmatinovo in Tavčarjevo ulico in Ajdovščino, velika pristava. Leta 1642. so prišli v Ljubljano s cesarskim pismom boski avguštinci (discalceati) ter so se obrnili na deželnega glavarja Wolfganga Auersperga (Turjačana). Želeli so ustanoviti v Ljubljani samostan. V ta namen so tudi kupili hišo in vrt pred nemškimi vrati (pri »križankah«). Vendar niso zidali tam samostana. Premagati so morali precej težav, preden so dosegli svoj namen, kajti postavitvi novega samostana so se upirali številni nasprotniki, ki se jim je zdelo, da je v Ljubljani, odnosno njeni neposredni okolici že preveč samostanov. Boski avguštinci so leta 1649. kupili v Šiški grad Jamo. Poslopje so prezidali v samostan. Toda želeli so si, da bi se nastanili bliže mesta, ki se jih je zelo branilo. Zato so leta 1652. kupili »pristavo in njivo nasproti pristave meščanskega špitala«, a preden so začeli zidati, so zvedeli, da se nudi boljše prilika za nakup pristave »pri Sv. Krištofu«. Tako so imenovali veliko ozemlje na severu, torej tudi Ajdovščino, kajti med Ajdovščino in Sv. Krištofom je bilo tedaj še vse neobljudeno. Avguštinci so sklenili l. 1653. z lastnikom pristave na Ajdovščini, Adamom Weissom, kupno pogodbo. Pred 290 leti (1654) so začeli zidati samostan. Tako imenovano staro poslopje je bilo dozidano leta 1656. Zidanje je napredovalo le počasi. Ko je bil sezidan samostan, so začeli zidati cerkev, ki je bila potem posvečena sv. Jožefu. Temeljni kamen za cerkev so položili 22. maja 1657. Leta 1660. (5. oktobra), ko se je mudil v Ljubljani cesar Leopold, so prenesli v novo cerkev relikvije sv. Peregrine iz stolnice. Procesija je bila slovesna, udeležil se je tudi cesar. Cerkev je pa bila povsem sezidana šele leta 1662. S tem pa stavbna dela še niso bila končana; potem so začeli zidati mrtvašnico. Stavbna dela so se vlekla še dolgo. Poslopje, kjer je bila pozneje nastanjena bolnišnica, so zidali malo hitreje po letu 1690. Zadnja doba zidanja se je začela leta 1708., ko so začeli zidati zadnji del samostana ob vrtu. Zidali so prav za prav 58 let, a seveda s precejšnjimi presledki. Stroški so znašali 30.180 goldinarjev. Samostan je bil l. 1765 povsem prenovljen in popravljen. Avguštinci so bivali sorazmerno kratek čas v svojem samostanu, kajti, kakor že v uvodu rečeno, leta 1784. so ga morali zapustiti.

Vinko Gaberski:

2

Po sili cigán

Starčeva povest o mladih dneh

»To že, a ti, dragi moj, menda ne veš, da je gospod Božič že nekako omenil, da Milan ne vpliva ugodno na okolico. Previdno se je izrazil, a da se razumeti, kaj je mislil.

»Hm,« je zamrmral gospodar in se zamislil. »Potem bom pa moral paziti,« je izjavil čez nekoliko časa ves v skrbeh.

»Zakaj še čakáš?« ga je bodrila žena. Kaj ti bo ljubezen do brata, ako ne čutiš spoštovanja? Odpravi ga kam proč, in lepo oskrbi, da ne bo mogel zapravljati. Ne bo mu treba beračiti, a izkoriščati in sramotiti se tudi ne damo več. Saj mu ničesar ne dolguješ, a zavoljo spomina na rajnega očeta in pokojno mater stori za brata, kar pač moreš. Jaz ti ne bom nikdar prerekala računov. To je ravni pot brez vijug.

»Kaj pa otroka?« je plaho vprašal gospodar Mirko.

»Najna bosta, kakor je Branko,« je odločno izjavila gospa Karmela. »Saj sta tvojega rodu, ki je sedaj tudi moj. On se pa za nju itak ni nikdar menil. In danes sta mu samo most do tebe, vez z rodbino Popara.«

»Vidim, da je tako; Milan mora od hiše. Dokler je kaj imel, se za očetov dom ni brigal. Sedaj pa mu je dober, ker mu daje streho in skledo. Dežano je; zavoljo imena familije udobno oskrbim brata, zavoljo poštenega našega imena se ga pa

tudi iznebim. Brez ljubezni in brez sovraštva...«

»Ne iznebiš se me, ne grem od tod, pa ravno tukaj bom,« je v temni dvoranici za težkim zastorom od odprtih vratih na balkon sikal človek, ki je ves čas prisluškoval odločnemu razgovoru. »Rotim se in prisegam, da bo iz tega dvorca in vseh poslopij prah in pepel, preden se dam tako sramotno nagnati z očetove domačije. In ti, zahrbtna ženska, ki imaš tak vpliv na moča slabiča, vedi, da se bom maščeval, da bo vredno spomina. Ako ne morem po ravni poti hoditi, pa pojdem po ovinkih.«

V silnem srdu se je izgubljeni brat in sovražni svak Milan v svojem skrivališču pridružil na svoj že skovani načrt. Saj si je moral priznati, da je svojo usodo sam zakrivil, a njegovo pokvarjeno srce je iskalo krivca druge. Ko je slišal, da kličeta starša otroka k sebi, se je v temi izmuznil iz za zastera in iz dvoranice, ter prišel še ravno prav v vežo, da nečak ni srečal neprijaznega strica na stopnicah.

»Sem že tukaj!« je planil deček na balkon s tako silo, da je prerinil dva stola in premaknil mizo. Oba mala bratranca sta pa pridrla za njim.

»Kaj pa si vendar tak!« ga je vprašujoče karal oče.

»Prošnjo imam, oče; izpolnite mi jo, prosim!« »Ako je pametna in se da storiti, prav rad. Že ve kaj o tem gospod Božič?«

»O, že, že; pa tudi obljubil mi je, da jo podpre.«

»No, če je pa gospod učitelj za to, potem je že vse v redu.«

»Minimal, da bi to šlo,« se je oglasil pristopivši vzgojitelj.

»Dva mala konjiča bi rad.«

»Pa saj že imaš en ga.«

»Da, pa za oba bratranca. Dinko in Vinko bi tudi rada jezдила, a oče jima ne more pomagati. Potem bomo vsi trjeje kam jahali z gospodom Božičem. Torej, očka, prosim še dva taka konjička.«

»Dobro, naj bo, če je tako nujno treba.«

Pod balkonom v temi je poslušal razgovor izgubljeni človek Milan. Imel je že pripravljen pekleni načrt, da bi uničil brata in nečaka ter po nedi očetovi določbi prišel do lepega posestva, ker ne bi bilo drugih moških potomcev več. Od doma namreč ni maral; že zavoljo trme ne, da ne bi mogel nihče reči, da so ga uklonili.

Sklenil je, še to noč stopiti v gorsko sotesko h ciganu Hotku, da bi se z njim pomenil. Cigan je cigan, in stric Milan je mislil, da bo dovteten za njegove grde namene. Hotel ga je nagovoriti in podmititi, da bi mu spravil Branka za vočno s poti, a ga vendar pustil živlega. Krvi ne mara, si je trdil temni poštenjak. Takega zločina ga je bilo vendar strah.

III.

VRAZJI KLEK

Že teden dni po tistih dogodkih sta prišla dva mlada, nekoliko zanemarjena in upehana konjiča, ki sta napravila veliko veselje Brankovima bratrančema, še večje pa morda Brankovemu greču; saj je bil jako blag deček. Ko so ju očistili in uredili ter jima postregli, kakor je zahtevala potreba, so po prvem počitku tudi že takoj sklenili preskusiti sposobnost obeh živali.

»Saj dovolite, oče, kratko ježo z došlima konjema. Mislim, da mojemu konjiču ne bodeta kos,

Ženski vestnik

Ljubeznivost v družbi

So ljudje, ki jim je ljubeznivost prirojena, je pa tudi mnogo takih, ki niso nikdar prijazni. Prirojena ljubeznivost je vedno znak dobrosrčnosti, skladnosti osebe; takega človeka imajo vsi radi. Ali je pa neprijaznost vedno znak surovosti? Nikakor ne! Saj je mnogo neljubeznivih ljudi, ki so pa vendar pošteni in značajni; svoje dobre lastnosti zakrivajo z neprijaznim, odurnim vedenjem. Kaj radi smatramo osebe, ki se nam pri prvem spoznanju zde neljubeznive, za nesimpatične; sele ko jih pobliže spoznamo, odkrijemo dobro zrno v trdi lupini.

Vendar ima vsak normalni človek neki socialni čut, prizadevanje, da bi pripomogel k obči blaginji, ne pa da bi prišel z njo v navzkrižje. V tem je temelj družabne vzgoje. Lepo vedenje, ki ga pričujemo svojim otrokom in ki si ga sami usvajamo, izvira iz socialnega čuta. Sem pa spada tudi ljubeznivost. Če nas ni narava obdarila s prirojeno ljubeznivostjo, pa si jo moramo privzgojiti. Saj ne živimo kot samotarci in puščavniki, ampak sredi človeške družbe. Z neljubeznivim obnašanjem motimo mir in prijetnost svoje okolice.

Kolikokrat se je že zgodilo, da je prišel v prej tako veselo družbo neprijazen človek, pa je takoj pokvaril razpoloženje. Kaj mi pomaga, če ima moj sosed pri mizi še tako dobre lastnosti, ko pa sedi poleg mene čmeren in redkobeseden in mi samo neprijazno odgovarja. Morda misli, da bi bil hinavski, če bi mi kazal vesel smehljaj namesto kislega obraza, ako je njegovo duševno razpoloženje temno. A to mnenje je napačno. Če se ta naš neljubeznivi sosed ne čuti ložnega, da bi pustil svojo neprijaznost doma, naj bi bil rajši še sam ostal doma, namesto da kvari razpoloženje svoji okolici.

Za kuhinjo

Japonski riž. Pol kg dobro opranega riža zakuham v zelenjadno juho, ne da bi ga mešala. Kuham ga 30 do 40 minut, naložim ga na ploščo in pustim, da se ohladi. Tik preden ga nesem na mizo, segrejem malce masla in dušim v njem riž, a ne toliko časa, da se razgreje. Potresem ga s peteršiljem ali drobnjakom, ali pa mu dodam paradižnikovo omako.

Rižev narastek z zeljem in ohrovtom. 30 dkg riža zakuham s 4 dkg masla in litrom zelenjadne juhe. Zeljnate ali ohrovtove liste, razrezane poprek, dušim s 4 dkg masla, narezano čebulo, moko in zelenjadno vodo. Potrebno je 1 kg zelja ali ohrovtov. Naložim v plasteh riž, zelje ali ohrovt v posodo za puding in ga kuham na pari še eno uro. Zvrnem na segret krožnik, polijem s čebulično omako in prinesem na mizo.

Ječmen z zelenjadjjo. Potrebujem 25 dkg ječmena, precej zelenjadj kakor za juho, 1 in pol gla-

vice ohrovtov, 2 žlici namočenih suhih gob, 4 dkg masti, 1 kg krompirja, 2 žlici peteršilja, drobnjaka, listov zelene. Ječmen ponovno operem, vso zelenjad otrebam, operem, narežem, krompir operem, olupim in razrežem. Mast razgrejem in pražim v njej gobe, zelje, zelenjad in ječmen, dolijem vode, tričetrt ure, preden je jed kuhana, dodam še krompir. Kot zadnje dodam peteršilj, drobnjak in liste zelene ter zmešam.

Makaroni z rabarbaro. ¼ kg makaronov skuham v vreli slani vodi. Kuhane odcedim, jih polovico stresem v dobro pomazano kožo in nadevam po njih 4 žlice s sladkorjem dušene rabarbare. Nato naložim zopet makarone, zopet dve žlici rabarbare in polijem vse z žlico masla. Postavim v pečico in spečem.

Ohrovtov hlebček. Mešam žlico masti in eno jajce, pridenem od prikuhe ostali ohrovt. 2 pesti na vodi gosto vkuhanega riža ter šcep popra. Nato zmocim prtič, ga ožmem, razgrnem, naložim v sredo pripravljeno zmes, narahlo povežem v vrel, nekoliko slan krop in kuham do 40 minut. Kuhani ohrovt stresem na krožnik, ga potresem z drobtinami, zabelim in postavim s paradižnikovimi makaroni na mizo.

Orobni nasveti

Krompirjevi olupki so v gospodinjstvu zelo uporabni. Najbolj jih rabimo za kurjo hrano. — Posodo, v kateri smo kuhale kakšno barvilo, osnažimo, če v njej prekuhamo krompirjeve olupke, prav tako s lahkoto odstranimo brižgano plast iz loncev. Lošč pri tem nič ne trpi, medtem ko je nasilno strganje zelo nevarno. — Voda iz prekuhanih olupkov je izvrstna za umivanje steklenih predmetov, šip, lončenih peči, pečnic pri štedilniku. — Voda kuhanega krompirja odstrani madeže na jedilnem priboru in volni. — Z vodo, v kateri se je kupal olupljen krompir, izboljšamo razne prikuhe.

Novo negavice lahko iztisni v pičlo mlačni vodi, preden jih začneš nositi. Tako se lepše oprimejo noge in so tudi trpežnejše. Pazi, da ne kupiš premajhnih nogavic, ker se v perilu skrčijo. Močnim nogam in starejšim osebam se podajajo negavice temnejše barve, da ne opozarjajo preveč nase.

Svilene nogavice opereš prav lepo, ako jih lahko stiskaš v mlačni milnici, nikakor pa ne v vroči, ki jo po potrebi menjaš. Zadnji vodi za izplakovanje prinešaš nekoliko soli, ki se mora popolnoma raztopiti.

Trak na moških klobukih je hitro prepoten in zamašen; lahko ga odparamo in nadomestimo z novim, toda v kratkem se pokažejo nove lise. Da to odpravimo, je na razpolago preprosto sredstvo: med usnje na notranji strani in med klobukom položimo širok trak gutaperče, to je neke vrste trdega platna, ki se izdeluje iz posušenega mlečnega soka vzhodno indijskega drevesa. To škrobasto blago ne propušča niti maščobe, niti vode, tudi ne znoja in je izključeno, da bi se klobučevina prepotila.

Zastore lepo rumeno pobarvaš in osvežiš z močnim lipovim čajem. Ob pranju moraš to barvanje obnoviti.

ker sta precej zapuščena. Tako je slišal Branko v očeta.

»Meni je prav,« je odgovoril oče. »Saj bi že tudi sam rad malo prišel kam v okolico. Prijetno mi bo, ako me boste vsi trije spremljali.«

»Kam pa bi šli?« je vprašala mati z balkona na dvorišče. »Tako naglo si se odločil. Nič mi nisi omenil o svoji nakani.«

»O, saj sem se šele sedaj prav domislil. Jovan, ki je prišel s konjema, mi je povedal, da so se v gozdu na mojem pri škrbini naselili cigani. Že več dni baje gostujejo tam. Veš, pustil bi jih pri miru, a ti neljubi gostje se razpeljejo po okolici in pokradejo ubogim ljudem vse, do česar pridejo. Rad bi se jih iznebil na lep način. Zlat dam njihovem glavarju, samo da bi izginili.«

»Ne bo nevarno, podajati se med cigansko tolpo?« je vprašala žena vsa v skrbeh.

»Kaj šele se je zahotal gospodar. Cigani so res nepridipravi, a razen malih nerodnosti niso ničesar krivi. Najlepše je, ako se z njimi lepo pomeniš. Prosil jih bom naravnost, naj izginejo in se premaknejo kake dve uri daleč. Podkupiti nameravam njihovega glavarja.«

»Pa veš za gotovo, da so pri škrbini?«

»Saj ti pravim, da mi je Jovan povedal. Sicer pa povprašamo doli v vasi, če kaj vedo o njih.«

»To storimo mi,« se je oglašil Branko, ki je komaj čakal, da bi odjezdil z bratrančema. Jaz sam povprašam župnikovo gospodinjo Maro. Ona ve vse, kaj se godi tod in drugod.«

»No, pa pojditve vi trije; saj vidim, da ne vzdržite več doma. A gospod učitelj vas spremlja. Pri župnišču pa počakajte na me.«

»Prav, prav, oče!« je potrdil Branko, in ko so

osedlali konja še gospodu Božiču, je četvorica počasi odjezdila po cesti proti bližnji vasi.

Dečki so bili hudo razposajeni, in zlasti Branko se je vpikaval v konja svojega skrbnega vzgojitelja, češ, stari sivec nas ne bo mogel dohajati. Da, očetov žrebec je pa druga žival, je modroval. Iskra, spočita, nemirna žival, ki se ne da krotiti.

Gospa Karmela je bila vsa nemirna: kakor da sluti neko zlo, je odgovarjala možu, da ne bi šel od doma; ako že mora biti, naj gre mladina z učiteljem sama. Slutnje so slutnje.

»Vidiš, do škrbine se pride po gradh klančih; ob st. bi cesti po gozdu so prepadi. Naj se ti neukrotljiva žival splaši, pa imaš nezgodo. Ni treba, pusti cigane. Bojje je, da izgine kokoš ali jagnje, samo da ti ostaneš živ in zdrav.«

»Ne bodi vendar tako čudna! Kaj se mi pa more pr'petiti? O, te ženske slutnje! Ve pa res zbeigate človeka, da ne ve kaj bi. Ne bodi smešna, draga moja, in molči lepo. Jaz pa grem k diplomatskemu pogajanju, od katerega se zmagoslavno vrnem.«

S prešernim nasmehom se je gospod Popara vzel v sedlo in vzpodbodel je konja, žena pa se je z vzdihom umaknila z balkona v dvoranico. Živahni konj je veselo zahrzal in se rahlo spustil za jezdecem navzdol proti vasi, kjer so imeli mladi radovedneži že skoro zbrano poročilo o ciganih. Da, ko je prijezdil za njimi gospodar Mirko, so mu pred župniščem vsi v en glas pripovedovali, da je res četica ciganov blizu škrbine, v globoko zajedeni soteski pod mogočno pečino.

»Ako jih hočete na them opazovati, morate jahati okoli južnega pečevja na ravan, ki se strmo ruši v globel,« je opisovala položaj gospodinja Mara. »Jaz sama sem bila včeraj tam; nabirala

Vrtnarica mora vedeti . . .

— da sejemo z uspehom v vlažno in ogreto zemljo. V hladni zemlji začne seme gniti;

— da napravimo vrtno gredico, če le mogoče, od severa proti jugu, da sonce enakomerno ogreva v vrstah rastoče rastline;

— da sadimo po dežju pa tudi ne med prehudim dežjem, ker tedaj sadike najmanj občutijo presajanje;

— da fižol in grah pred sajenjem namakamo 24 ur v prestani vodi in s tem pospešimo kaljenje;

— da polži najrajši objedajo solato, zato jo posadimo na robove gred, kamor prihaja največ polžev, kjer jih lahko polovimo;

— da nabiramo zelenjad zvečer, ker je tedaj najbolj sočna in ima največ redilnih snovi;

— da trgamo fižol in grah ob jutrih, ker ima tedaj najboljši aroma;

— da trgamo nizki fižol štirinajst dni do tri tedne prej kakor natiškega, toda slednji da dvakrat tako velik in boljši pridelek;

— da nabiramo dišavnice pred cvetjem in jih sušimo v senci na zraku, nikdar pa na soncu;

— da je pletev in okopavanje, to je večkratno rahljanje zemlje, tako važno kakor gnojenje;

— da napravljamo iz golobjih odpadkov in kurjevecev odlično gnojnico za gnojenje vrtnih rastlin. Gnojnica mora v sodu ali kadi vsaj teden dni vreti in jo je treba večkrat premešati, da se vsečina bolj izluži;

— da na zelje, ohrovt in karfižole ne odlože samice kapusovega belina jajčec, če posadimo med kapusnice paradižnike;

— da ljubijo redkvice dobro zemljo in obilo vlage. V suhi zemlji olesene in postanejo puhle;

— da je slak najhujši plevel in se ga odkrižamo le na ta način, če pri lehanju (št'hanju) vrta poberejo tudi najdrobnejše koreninice;

— da začno jagode v tretjem letu pešati in ne dajo več dovoljnega pridelka, zato napravimo pravočasno nove nasade na druga pripravljena in gnojna gredca;

— da je šeta najboljše sredstvo za rahljanje težke, vlažne in mrzle zemlje;

— da odlagamo lase, dlako in vse živalske odpadke na kompost, ker so odlično gnojilo;

— da so saje drobeli oglja, zato ne morejo biti dobro gnojilo, kakor večkrat čitamo;

— da se miši ogibljujejo čebule, zato jo posadimo ob roboh gred, na katerih raste taka zelenjad, ki se je miši radi lotevajo;

— da se iz enega para miši namnraži v enem letu do 500 škodljivcev;

— da so vrvice, namočene 24 ur v raztopni galuni in posušene, prav trdno in trpežno vezilo, ki ga porabljamo na vrtu in v sadovnjaku namesto rablje in drugih vezil;

— da je višnja, posebno lotovka, najmanj izbirčno sadno drevo, ki raste in bogato rodi tudi na senčnih severnih stenah.

RED V NARAVI

Lizika: »Ne morem razumeti, kako je mogoče, da ima v mali švici prav vsaka visoka gora svoj prostor.«

Učiteljica, vzor redoljubnosti: »To je zato mogoče, ker je vsaka na svojem pravem prostoru.«

sem zeli za čaj in zdravje gospodu, pa sem z roba pečine pregledala ves tabor. Cigan je pač cigan. Nad velikim ognjem so imeli obešen kotel, v katerem so mešali svojo ciganijo. Že samo ker sem jih gledala, mi je bilo skoro slabo. Jaz take kuhinje nisem vajena. Motali so se okoli kotla brez miru kakor duše v vjcah; bili so gotovo hudo lačni.«

»Koliko jih je pa bilo?« je vprašal radovedni Branko.

»E, kakih petnajst jih bo z otroki vred. Njihov glavar, saj drugega ni mogel biti, ker se je tako oblastno obnašal, je velikanski hrust. Dri se je močno nad vsemi, a ne vem, kaj je hotel. Nisem mogla razumeti.«

»Mislite, Mara, da so še tam?« je vprašal gospod Popara.

»Ne vem, a tudi ne vem, zakaj bi že bili odšli. Saj so šele nekaj dni tukaj. Ker vidim, da rineš za njimi, bi vam svetovala, da jih rajši pustite. Saj veste, kaj so cigani. Ako jih preganjate, si nakopljete samo sovraštvo, kradih bodo pa itak povsod.«

»Saj jih nameravam lepo odpraviti; še plačam jim pot, samo da bomo imeli mi tukaj mir,« je pojasnjeval Popara, kakor bi se hotel opravičevati.

»Pa vendar, gospod, pustite rajši to reč. Veste, tisto planjavo za škrbino imenuje ljudstvo Vražji Klek; to je plešišče hudic in coprnice. Vsa okolica je grozljiva, da res nima zastoj tega imena. Vse naokoli temni gozdovi, strmi prepadi škrbine, grobna tišina; tja hodi samo, kdor mora, pa tudi to samo ob svetlem dnevu. Seveda, jaz zahajam tja, ker tam na skalovju rastejo najmočnejše zeli; saj kraj je začaran. Kdor pa kraja ne pozna, naj ne sili tja, da se mu noga ne bi spodrsnila.«

Vzorna japonska poročevalska služba

Kdo danes ne pozna, vsaj po imenu, če ne drugače, agencije »Domei«, velike poročevalske družbe, ki iz japonskih virov seznanja svet o dogodkih na bojišču in drugod? Prav za prav smo njeno ime precej skrajšali, kajti ta japonska poročevalska družba se v resnici imenuje s polnim imenom »Domei Tsushin Sha«, kar bi se po naše reklo »Združene poročevalske družbe«.

Rojstno leto agencije Domei je 1936.

Nastala je iz dveh glavnih prejšnjih poročevalskih družb, in sicer »Shimbun Rengo« in »Nippon Dempo«, ki sta se omenjenega leta strnili v eno samo. Do danes je Domei doživela že ogromen razmah in je njena organizacija raztegnjena takorekoč na ves svet. Zaposlenih je pri njej skupno 3000 uslužbencev ter ima samo na Japonskem okrog štirideset uradov in več ko sto dopisnikov. Na Kitajskem dela za agencijo Domei nad štiri sto dopisnikov, ki so razmeščeni po vseh večjih mestih.

Glavna središča poročevalske družbe »Domei« na Kitajskem so Kanton, Sanghaj in Peking. Poluradna »Japan Radio Corporation«, kakor tudi »Korejska radijska družba« ter vsi časopisi na Japonskem in v Mandžukiju prejema svoja poročila od agencije Domei in dajejo svoj prispevek k celotnim njenim dohodkom.

Domei razpolaga na Japonskem z več ko 6000 kilometrov dolgo zasebno telefonsko progo, od leta 1929 dalje pa ima tudi svoj

lastni pomorski kabel.

ki veže japonsko prestolnico Tokio z Mandžu-

kuom. Poleg tega je bila uvedena posebna radijska služba za oddajanje poročil domačim in tujim časopisom.

Vsak dan gre med polurnimi odmori med posameznimi oddajami iz agencije Domei preko radia v svet dobrih 20.000 besed v francoskem in angleškem jeziku. Poleg uradov, ki jih ima Domei na Japonskem, na Kitajskem in v Mandžukiju, razpolaga še s kakimi dvajsetimi dopisništvii po večjih mestih zunanjega sveta.

Najvažnejše dopisništvo je v Berlinu

Enega najvažnejših dopisniških uradov agencije Domei imajo brez dvoma v Berlinu, kjer dela pet japonskih poročevalcev. Razumljivo je, da je z nastankom vojne važnost Berlina kot središča političnih dogodkov in vira, odkoder prihajajo poročila še dosti večja kot je bila prej. Danes pošiljajo poročevalci agencije Domei iz nemške prestolnice dvajsetkrat več brzojavnih poročil, kakor pa so jih pred sedanjo vojno.

Druga važna mesta, kjer imajo dopisniške urade glavne japonske poročevalske družbe, so še Rim, Madrid, Lizbona, Vichy, Stockholm, Moskva, Bern, Sofija in Carigrad. Odveč je naglašati, da je agencija Domei »mobilizirala«

celo vojsko posebnih poročevalcev

na bojiščih Daljnega Vzhoda in Tihega morja. Na razpolago imajo svojo lastno radijsko oddajno postajo, preko katere lahko dobe zvezo s Salgonom in Tokijem. Tako lahko pridejo poročila z bojišč hitro v osrednji urad agencije Domei in niti pol ure ne mine, ko že grejo po vsem svetu.

Ali sport škoduje srcu?

Že nekaj desetletij je tega, kar so strokovnjaki ugotovili, da so imeli sportniki, predvsem kolesarski dirkači, maratonski tekači in smučarji na dolge proge večje srce kakor bi ga morali imeti po svoji velikosti, telesni teži in razvoju drugega mišičevja. Ker so smatrali ta povečana srca za bolezenski pojav, so v tistih časih sodili na splošno, da je sport nevaren za ljudsko zdravje.

Protij temu naziranjju govori dolga vrsta ugotovitev številnih raziskovalcev iz novejših dobe. Tako je med ostalimi nemški zdravnik dr. Reindell v svoji dosedanji praksi pregledal nad 800 sportnikov, med njimi številne evropske in olimpijske prvake, pri katerih je bilo srce povečano zaradi dolgoletnih velikih naporov v sportu. Zanimivo je pri tem, da povečanje srca pri tekačih na kratke proge ali skakalcih na daljino ni bilo tako izrazito kakor pri onih sportnikih, ki so morali prestati hujše napore, kolikor se nanašajo na delovanje srca.

Statistika kaže, da ima kolesarski dirkač med sportniki največje, sprinter in skakalec pa najmanjše srce. Značilna je bila tudi ugotovitev, da tako zaradi sporta povečano srce v miru deluje mnogo manj intenzivno, kakor srce normalnega človeka. Medtem, ko bije normalno srce okrog

70-krat v minuti je dr. Reindell ugotovil, da se srce sportnika, kadar počiva, skrči samo 40 do 50-krat v tem času, imel pa je pred seboj tudi olimpijca, ki mu je srce brez vsakega vznemirjenja udarjalo samo 28-krat na minuto. Iz teh pojavov zaključuje ta zdravnik, da sportno srce v miru prav za prav varuje samo sebe in zbira takrat določene množine krvi, da lahko opravi težji posel, kadar je treba.

Zadnji razlog, da se srca vseh sportnikov niso preveč povečala, še danes ni raziskan. Tudi glede vprašanja, koliko škodo trpi srce pri izvajanju raznih sportov, niti v strokovnih krogih še ni razčiščeno. Da bi prišli tej skrivnosti do dna, so zdravniki preiskovali tudi starejše sportnike glede delovanja srca. Kolikor so mogli ugotoviti, zatrjujejo, da škodljive posledice sportnih naporov v mladosti za srce niso bile bogve kako hude. Prav v teh primerih je prišlo na dan še najbolj zanimivo dejstvo, da se človekovo srce, če se več ne udeležuje v sportu, polagoma spet vrne v stare meje. Vse v vsem se lahko trdi, da lahko dolgoletno sportno udejstvovanje povzroči na srcu nekatere spremembe, ki pa nikakor niso bolezenskega izvora, temveč samo smotrna prilagoditev srčne mišice na večje napore, ki jih mora opravljati telo.

»O, saj vem, draga Mara. Meni ni treba ničesar razlagati. Pač pa vi, dečki, poslušajte. Držite se vedno mene; in vi, gospod Božič, poslušajte!«

»Kajpak, kajpak,« se je oglašil Božič, da je s tem pritrtil in zanikal obenem.

Tako se je sedaj vsa petorica jezdecev ločila od prijazne starke, in šlo je lahko naprej. Že čez nekoliko minut so prihajali do roba gozda, kjer so morali zavirati korake, ker je bilo drevje gosto in je večje oviralo napredovanje, ki je bilo zavoljo korenin in kamenja že itak težko. Le s težavo so konji ubirali pot v strmino, a čez pol ure so vsi prišli na ravan, ki ji je bil narod že v davnih časih dal ime Vražji Klek. Precej naokrog ni bilo drevja na njej; samo gola skala z mahom in lišajem, v razpokah pa malo zemlje in skromnega rastlinja. Od treh strani je plan oklepal gozd, na četrti strani pa je bila strma škrbina in pod njo prepad. Rob je bil precej obrastel, da nisi vedel, kje je kamen, a kje so že rahla tla z mahom in grmičjem.

Gospod Popara je takoj pregledal okolico in vse posvaril, naj bodo previdni. Božič je jahal na skrajnem robu škrbine, da bi se mu otroci ne mogli preriniti do nevarnosti. Ko je Popara videl, da je vse v redu in varno, se je sam s svojo živaljo približal robu pečine, da bi pogledal v zanimivo globel. Konj je bil precej nemiren, a Popara ga je z močno roko spretno brzdal. Žival je toptala s kopiti, prhala skozi nozdrve, in se močno čudno obnašala.

»Zrebec se gotovo boji, saj veste, konj na skalovju. Ako bi vam smel kaj reči, gospod komercialni svetnik, potegnite ga nekoliko nazaj!« se je oglašil Božič.

»Nič, nič; saj je lepo miren moj konjiček. Se je že privadil razgledu. Kako lepa paša je odtod za oči. Vse leži pod nami kakor na mizi. Glejte tam pri onem hrastu se vrtijo cigani. Bo menda res petnajst ljudi, kakor je rekla kuharica.«

Vsi so se zamislili in razgledali. Pod strmo skalo je skakljal po pečevju potoček in se vil v globeli mimo hrasta, kjer so taborili cigani, ki gotovo niso slutili, da jih kdo opazuje.

»Tako, sedaj smo videli, kje so ti neljubi gostje. Ne kaže nam drugo kakor da se zopet vrnemo in jih obiščemo. Vsekakor bi rad, da jih izlepa spravim od tod.«

»Prav prav; tukaj je res precej nevarno,« je pritrtil vzgojitelj.

»Kaj pa je to?« se je zavzel Popara, ko je začul močan lajež psa. Ni še ničesar dodal in tudi mu še nikdo ni odgovoril, ko je od roba gozda skočila na planjavo srna, a se takoj ustavila, ko je zagledala jezdece. Zdelo se je da ni vedela, kam bi skočila, a tudi gospod Popara ni utegnil izraziti svoje nevolje da cigani gonijo divjačino po njegovem lovišču, ko je počil strel. V istem trenutku se je vzpel njegov iskri konj in zaplesal je po robu skalovja. Jezdec je konja lovil in ga brzdal, a vrtoglavega plesa ni bilo konec. Že se je zdelo, da se žival odvraca od roba prepada, a zdaj se ji je umaknila zadnja leva noga, in ko je hotela zajeti trdna tla, se je šele prav prevrgla in zrušila z jezdecem vred po pečevju v globel.

Po Vražjem Kleku se je razlegel strašen divji krik. Branko je videl samo očetov padec v globino, ne pa njegovega plesa z neukrotljivim žrebcom prej, kar je njegova pozornost bila šla za strelom iz gozda, ki je upihnil bežeči srni življe-

Kdo vedno zamuja?

Človek bi mislil, da prihajajo prepozno oni, ki imajo res toliko dela, da si ne morejo nikoli dobiti časa. V resnici je pa prav obratno. Navadno prihajajo o pravem času take osebe, ki so zelo zaposlene, pa si znajo čas pravilno razporediti. Vsako obveznost hočejo izpolniti, zato obljubijo samo tisto, kar lahko izvrše. Nikoli se ne obvežejo za nekaj, česar ne bodo mogli napraviti, čutijo pa se dolžne, da izpolnijo svojo obljubo in ne čakajo zadnjega trenutka. Vedno prihajajo o pravem času in tako tudi odhajajo. Na njih točnost se človek lahko zanese.

Netočni pa so navadno oni, ki imajo toliko časa, da sploh ne gledajo nanj. Čas nima zanje nikake vrednosti in se zato igrajo z njim. S tem povzročajo drugim neprijetnosti, sebi pa zamero. Pravi vzrok netočnosti pa je površnost, morda tudi sebičnost, ker tak človek ne pomisli, kaj pomeni izguba časa za onega, ki čaka nanj. So tudi ljudje, ki se hočejo narediti zanimive in uvaževane s tem, da morajo drugi nanje čakati in se po njih ravnati. Posebno poglavje v vprašanju netočnosti tvori včasih toaletna.

Naj se ženski še tako mudni, naj s svojo zapoznitvijo druge še tako moti ali zadržuje, njena toaleta mora biti opravljena do najmanjše po tankosti. Ko bi le vedele take ženske, kako malo jih zaradi tega družba ceni in kakšno mnenje ima glede njih vestnosti, odgovornosti in nečimrnosti.

Deset tisoč let staro steblo vrtnic

V čudskih grobovih na Altajskem pogorju so našli pred sedanjo vojno kovance iz dobe pred 7000 leti s podobo vrtnice. Iz tega lahko sklepamo, da je imela vrtnica že davno prej vlogu priljubljene cvetice. Ogromen razvoj, ki ga vidimo zdaj v tisočih vrstah vrtnic, je pa nastal šele v zadnjih stoletjih. Še sredi 16. stoletja je poznal marljiv zbiralec Laurentius Scholz samo osem vrst vrtnic. Stari Egipčani očitno vrtnic še sploh niso poznali. V Rim so prišle iz Grčije. Od tistega časa se množe pritožbe govornikov in pesnikov, da je rodovitna zemlja zasajena z vrtnicami, da ljudstvo gladuje, da pa mogočni gospodje jemljejo kmetom zemljo, da zadoste svoji pretirani potrebi po vrtnicah.

Pripovedujejo, da je okrutni cesar Neron na neki gostiji potrošil 4.000.000 sestercijev za rožne listke, ki so deževali na goste. Gostje so gazili do kolen rožne listke in z listki lilij so bile napolnjene celo blazinice. Na neki drugi gostiji, ki jo je priredil Helogabal, se je baje zadržilo več gostov, ki se niso mogli pravočasno izmotati iz dežja rožnih listkov. Rimski zgodovinar Seneka pripoveduje, da so vrtnice in lilije dovažali v Rim ne samo iz severne Afrike, — po cele ladje iz Egipta in Nove Kartage, — temveč da so jih tudi umetno gojili v gredicah. Tako je nastalo trgovsko vrtnarstvo.

V preteklem stoletju je izšla prva pobuda za širokopotezno gojitev vrtnic od francoske cesarice Jožefine, ki je imela na svojem vrtu v Malmalsonu zbirko vseh znanih vrst vrtnic. Francoski kmetje okrog Cannesa in Antibesa so posekali olivne gaje in jeli gojiti vrtnice. Agentje so potovali po vsej Evropi in iskali nove vrste vrtnic,

nje. Zato ga je dogodek strašno pretresel; saj je prišel tako, da ga ni pričakoval. Deček je prebledel, pogledal kakor blazen, sprožil roke od sebe in zdrknil s konjiča na kamenje. Ne solze, ne glas ni bilo od njega. Vzgojitelj se je trudil za njega, da bi ga spravil z nevarnega mesta, a oba Brankova bratrance, ki sta užila skoro ravno toliko groze, sta bila isto tako umučena, da sta mu bila neznosno breme. Samo za malenkost sta bila bolj pri sebi kakor Branko. Toliko, da sta zaprepaščena spoznala v lovcu, ki je med grmičjem bežal v gozd, — svojega očeta.

»O tem morava molčati,« je modro opozoril starejši mlajšega. »Tega ne smeš nikdar praviti! Ta trenutek je bil za Dinka silen izpit, ki je pričel njegovo močno zrelost. Kako pravilno je znal sklepati mali navihaneč!

Dečka sta se plaho umaknila s konjičema v goščavo, kakor da sta ona kriva strašne stričeve nesreče, ne pa njun oče, ki je streljal na srno, a povzročil tudi smrt svojega brata.

IV.

NESREČA ZA NESREČO

Učitelj Božič, ki je ostal sam s svojim gojenjem na Kleku, je imel z njim strašno skrb. Kaj bi opisovali podrobnosti takoj po strahotnem padcu? Škrbni človek je stopil po konja, ki sta mu bila redko travo, ter se je ves izgubljen z Brankom peš spustil po skalovju navzdol. Dečka je dogodek tako zadel, da se ni brigal za okolico in prijazno besedo, a tudi sam ni nobene zini. Božič mu je konjiča tako spretno vodil, da ga je srečno pripeljal pod škrbino, kjer sta pač našla mrtvega konja, ne pa jezdeca. (Dalje)

Tako so prišle leta 1809. s Kitajskega v Anglijo prve čajne vrtnice. Zaradi njihovega vonja so se mnogi navduševali zanje, čeprav njihovi zelenkasti listi niso posebno lepi. Poskusi v njihovih kri-

žanji se v začetku niso posrečili. Vrtnici sicer pravijo »kraljica vseh rož, toda ona ne vlada nepretrgano. Večkrat jo moda pahne s prestola in posadi nanj drugo cvetlico.

Večen prah okoli Venere

Človeštvo je že od vsega svojega začetka pričano, da je vsa ogromna zbirka sonc, mesecev in planetov skupno z neskončno oddaljenimi, neskončno velikimi svetovi in z vsem, kar nam še zemlja nudi, ustvarjeno za to, da omogoča človeškemu rodu njegovo kratko življenjsko dobo nekaj stotisočev let. Ali je zemlja dejansko toliko odličnejša od vseh nebesnih teles, da je morda edina poklicana in določena, nositi na svoji skorji življenje in služiti »kroni stvarstva«, človeku za bivališče? Če povprašamo sodobne raziskovalce, zvezdoslovce, geofizike in vremenslovce, dobimo vsekakor presenetljive odgovore.

Pesniki povedo o luni sicer mnogo lepega, če jo pa resno in brez predsodkov opazujemo, napravi na nas zelo hladen vtis. Ne samo, da njena svetloba ne vsebuje nobene toplote, tudi sama ni posebno privlačna. Njene poteze so jasne, kakor je jasna narava v ledenomrzli zimski noči. Vzrok temu pojavu je dejstvo, da ji manjka zračni ovoj, ki bi bil podoben ovojju zemlje. Narava ji ni bila bolj mačehovska kakor zemlji. Luna pa ni znala ohraniti plinskega ovoja svoje atmosfere okoli sebe.

Po dognanjih fizikov obstojajo plini, torej tudi atmosferski zrak, iz najmanjših delcev, tako imenovanih molekul, ki imajo hitrost 2 km na sekundo in še čez. Na zemlji je težnostna sila tako velika, da pade celo granata, ki bi bila izstreljena s hitrostjo plinske molekule, nazaj na zemljo. Da bi ušla privlačnosti zemlje, bi morala imeti začetno hitrost najmanj 11 km na sekundo. V tem leži tudi največja težava za zgraditev raket, ki bi jih bilo mogoče izstreliti v svetovni prostor, kakor so poskušali že mnogi fantasti. Ker je mesec znatno manjši od zemlje in ima 6 krat manjšo privlačno silo, zadostuje, če hočemo priti iz območja njegove privlačnosti, že hitrost 2,4 km na sekundo. Plinske molekule so bile kos tej hitrosti in so mu druga za drugo v teku časa ušle, tako da je ostal gol in sam.

K življenju spada toplota. Živijo sicer tudi bitja, ki jim niti mráz 272° pod ničlo ne more do živga; v nekaterih vročih vrečkah živijo alge pri toploti, ki je zelo blizu vodnemu vrelišču. Višje organizirana živa bitja pa so občutljiva. Potrebujemo določeno izenačenost, ne preostro menjava toplote in mraza. Očitno je zemlja v tem pogledu posebno ugodno urejena. Je pravilno oddaljena od sonca in je zaradi svojega zračnega ovoja tudi sposobna kopičiti toploto, ki ji jo prinašajo sončni žarki. Tako vlada na zemlji povprečna toplota 8 do 9 stopinj Celzija.

Kako je pa sedaj na drugih planetih? Zunanji od sonca najbolj oddaljeni, kakor Jupiter, Saturn, Uran in Neptun prejemajo le malo sončne toplote. Na Jupitru je n. pr. srednja temperatura ver-

jetno 100 stopinj pod ničlo. Na tem planetu je vedno dvakrat tako mrzlo, kakor v februarju v najbolj mrzlem kraju Sibirije. Tudi Mars, ki so mu dolgo časa pripisovali največjo podobnost zemlji, ne bi mogel nuditi svojim prebivalcem prijetno podnebje. Njegovo redko ozračje ne zadostuje, da bi mogel obdržati čez dan sprejeto sončno toploto do naslednjega dne. Verjetno je, da podnevi temperatura na sončni strani zraste nad zmrzišče, zato pa pade mráz ponoči nad 40 do 50 stopinj Celzija pod ničlo. To vendarle ne izključuje popolnoma vsakega življenja, čeprav nedvomno ne bi bilo prijetno in udobno.

Docela drugačen je položaj pri »notranjih«, okoli sonca najbližje krožečih planetih Venere in Merkurja. Venera ima gost oblačni ovoj, ki ga ne sestavlja vodna para, temveč prah. Če bi šli na izprehod po Venerinem površju, bi videli nebo dan za dnem žalostno in oblačno. Tam ni mogoče videti niti majhnih del sonca, niti jasnega in zvezdnatega nočnega neba. Prebivalci Venere, če bi živel, bi se ne mogli baviti z zvezdoslovjem, sploh bi ne vedeli, kaj se izvén njihovega planeta v svetovju dogaja.

Toda, ali je sploh mogoče, da živijo na Veneri ljudje? To je zopet odvisno od vrtilne hitrosti, torej od dolžine Venerinih dnevov, ki jih doslej ne poznamo dovolj. Nekateri, med njimi tudi italijanski zvezdoslovec Schiaparelli, menijo, da obrača Venera soncu vedno isto stran. Tedaj bi bil seveda na sončni strani večen dan, bi večno sijalo sonce in bi bilo neznesno vroče podnebje, medtem ko bi soncu obrnjena stran odrevenela v večnem ledu.

Verjetno pa lež vrtilna doba Venere med 15 in 20 dnevov. Zaradi zelo goste Venerine atmosfere bi bilo življenje mogoče podobno zemeljskemu. Vsekakor bi ne bile klimatične razmere posebno ugodne. Venerin dan, dolg približno 8 do 10 zemeljskih dnevov, bi že sam na sebi povzročil možno kolebanje toplote. Z Merkurjem, ki je najbližje soncu, v tem pogledu ni mogoče ničesar začeti. Sprejema sedemkrat tako močno toploto kakor zemlja in vrh tega še obrača soncu vedno isto stran.

Tako je zemlja dejansko med vsemi planeti prejela najboljše pogoje za življenje. Toplota, zrak, vrtilna hitrost, vse je v zelo srednjem medsebojnem razmerju. Vsekakor to ne bo ostalo vedno tako. Tako imenovana bibavica, plina in oseka morij, h katerim moramo priti tudi šibko plimo in oseko trne zemeljske skorje, počasi zavirata vrtenje zemlje. Ta pojav, ki ga povzroča privlačnost meseca in drugih nebesnih teles sončnega sistema, bo po preteku več milijonov let, zemljo ustavil, tako da bo rožnega dne enako kakor Merkur, obračala soncu vedno eno in isto stran. Človeštvo pa te dobe ne bo več doživelo.

Misli

Lepša so upanja v mladosti, kakor sreča v starosti.

Največ manjka tistim ljudem, ki imajo vsega dovolj.

Tudi revni materi je novorojenec kraljevič.

Dobra volja je dežnik, ki ga razpne zoper skrbi.

Ako bi imeli ljudje več šegavosti, bi je življenje manj potrebovalo.

Letalčeva oprema

Kakor znano, je vsak letalec za daljše polete oblečen v posebno obleko, ki ga varuje pred mrazom v višjih zračnih plasteh. Opremljen je tudi z malim radijskim aparatom, dalje z masko za vdihavanje kisika in posebnimi naočniki. Vojaški letalci pa morajo biti še posebno dobro opremljeni.

Vojni letalec nosi pri sebi posebno pilotsko legitimacijo. Na tej legitimaciji so navedeni osebni podatki letalca, datum rojstva, njegov vojaški čin in ime njegovih sorodnikov, kakor tudi drugi potrebni podatki, iz katerih pa ni razvidno h kateri eskadri in letališču letalec pripada. Če se letalec ponesreči na tujem ozemlju, sovažnik ne more ugotoviti, s katerega letališča je priletel in h kateri eskadri spada letalec. Vojni letalec, ki leta nad morjem, je opremljen tudi s posebno torbico, ki je napolnjena z neko kemično snovjo. Če se letalec ponesreči na morju, ta kemična snov pobarva veliko površino morja zeleno, tako da reševalci lahko opazijo že od daleč, kje se je pripetila nesreča. Za primer nesreče na morju je letalec oblečen v posebno nepremočljivo obleko. Ta se lahko v primeru nesreče napolni čez prsi z zrakom, tako da služi kot rešilni pas. Letalcu ni treba drugega, kakor da nekajkrat močno pihne v posebno cev in že je »rešilni pas« napolnjen z zrakom. S pomočjo take obleke lahko ostane letalec dalje časa na površini vode.

Posebno pomembna oprema vojnega letalca je padalo. Padalo ima letalec pritrjeno čez pleča. V primeru nesreče se padalo odpre, ko letalec skoči iz letala po enostavni kretnji. Za primer, da bi se letalo ne odprilo, če bi se zavozljale vrvice, je letalec opremljen s posebnim odprtim nožem, ki se ga ga lahko letalec v primeru nesreče takoj posluži ter z enim samim sunkom prereže vrvice. Letalec nosi pri sebi v žepih svoje obleke sladkor, čokolado in zavitek obvezilnega materiala.

Preden letalec odleti z vojaškega letališča, mora pustiti na letališču vojaško knjižico, vsa pisma in druge listine, iz katerih bi bilo razvidno, kateri eskadri pripada. Tudi najbolj nedolžen papir bi lahko služil sovažniku, če bi mu prišel v roke. Zato letalec ne sme vzeti s seboj izmed papirja drugega, kakor omenjeno posebno pilotsko legitimacijo. Kljub temu, da je oprema vojnega letalca precej velika, vendar sestoji iz samih najpotrebnejših predmetov, potrebnih med poletom in v primeru nesreče.

Ernest Adamič:

Mladost v Šempetru

Ta pa pomeni že nasilje in ne spada v pravo, viteško bojevanje, še dosti manj pa špicanje, zaradi katerega se je brez dolgih ceremonij izvršila kazen, zabeljena z leskovo mastjo.

Zdaj je pač vseeno, če izpovem, da smo streljali z malimi flobertkami ne samo vrabce, temveč tudi žarnice v drevoredu za reko, kjer so se za mraka sprehajali tesno objeti Janezi in Mice. Ko si sprožil, je reklo »cek!«, žarnica pa je hitro odgovorila z diskretnim »pook!« Imel si dvojni užitek. Potem pa steci, da te policaj ne dobi! Policaj ali »kifeljek«, kakor so mu vadeli zaradi medeninstega, blestečega se mesca pod vratom, predstavljajočega znamenje oblasti, spominjajočega na bridki srp. Zagotovo smo ustregli vsaj parčkom, luže so se sporazumeli ob slabih razsvetljavi ali celo v popolni temi, ki so jo iskali — manj pa mestnim očetom, ki so skrbeli za plačilo žarnic. Nihče pa naj ne misli, da nismo razvozljali tudi problema: zakaj se pari najrajši sprehajajo v temi. Črtil iz Cegnarjeve ulice je prinesel vojaški daljnogled in z njim smo se postavili na prežo ob deblo kostanjevega drevesa. Močno steklo nam je približalo dogodka sredi največje teme prav predse in razrešilo uganko. Zavpili smo in zastrašili nič hudega slutete za ljubljence in zbežali. Nekoč nam je pa že trda predla. Janez je zaklel in jo ubrisal za nami. Mi pa pod breg Ljubljance. Benteenje je trajalo dolgo časa, preiskal je ves breg, ni pa smo se tiščali v smrdčnem izlivu kanala, napejanega iz bolnice. Vročekrvnež je naposled opustil lomastenje, re-

šila nas je trobenta, pozivajoča ga v vojašnico.

Izmed mladostnih vragolj, katerih vsaka je imela svoj letni čas, je bila lista, ki se imenuje rabutanje, najbolj donosna. Posebno so nas mikale marelice ob zidu Leonišča, sicer pa je bilo tudi drugod dovolj sadja, ki je takrat v blagoslovljenih časih viselo kar na cesti in vabilo. Zgodaj zjutraj ali kasno zvečer smo se trije, Stirje, katerih eden je bil za čuvaja, dvignili na pohod in potem razdelili plen med drugo tovarišstvo. Toda v opravičilo povedano, strast je trajala dan ali dva in se umaknila drugim zabavam. Toda enkrat na leto se je zbudila in zahtevala pokorščino. Vztrajnejša in resnično velika pa je bila strast za ribolov.

Ljubljanka je za ribji zarod predstavljala pravi raj. Po dnu so ležale debele skale in kamenje, voda je tekla lagodno, valuje, ponekod — kakor na primer vzdolž stare cukrarne — je drla, še niže proti Kodeljevemu je potem, ko se je umirila v rakah Hribarjeve tovarne, kazala lice globoke in grozeče volereke. Obrežja so obraščala drevesa in grmovje vseh vrst, po bregovih je raslo cvetje pisane izbire. Na vrhu zelenkaste do temnozodre vode so veslali roji zelenik, v ribiški govorici usraneli imenovani. Debeli klmi so se poganjali za žuželkami, rjave in rdeče platice so odskakovale za mušicami in ploskale na gladino, lipani so ponekod, rečno nasproti poboljševalnici, sestavljali mogočne trope in pobasali vse, kar je priplavalo v njih revir. Zdaj pa zdaj je zaoral sulec, da je voda delala debele grebene in se penila, če jo je presekal z močnim repom. Takrat so bežeče ribe odskakovale iz vode in včas kar na suho, kjer so se premetavale in največkrat srečno padle nazaj pod breg. Tu ob stični

črti vode in brega so ležale večinoma debele platice in prestruzale hrano. Po deset ali še več se jih je paslo po zelenju, ki je preraščalo skale in dno. Ljudi se niso bale, vsaj do takrat ne, ko smo se spravili nanje paglavci.

Izbrali smo si krivuljo med šempetrskim mostom in starim lesenim pri poboljševalnici prav nasproti mrtvašnici. Instinkti je pogodil pravo, kajti levi breg je imel izbočeno krivuljo, ki je zaprta s kamenjem in stražnikom onemogočala dovoljen razgled po bregu, dočim je z desnega brega že skoraj od mostu pregledal vse operacijsko področje ribjih tatičev. Z debelim kamenjem, včas s pravcati skalami smo se plazili visoko na potli in oprezovali za mirno se pasočimi ribjimi jatami. Držale so se vajenih pasišč in ni jih bilo težko odkriti. Seveda jih naveden zemljan ni opazil ni, toda hitro in strastno mlado oko jih je našlo že od daleč. Mala valjoča vzhoklina vode, tu pa tam rdeča plavut ali širok gobec, ki se je na površini odprl, so bili med drugim znaki, da se je treba pripraviti. Skrili smo se za kostanjevo drevo in počakali, da so se zgnele. Nato pa dobro merjena bomba, voda je pljusnila in kar je bilo zadetih rib, so zaplavale po hrbtu. Pognali smo se po bregu v vodo, bosli ali obuti, pobasali ribe in izginili kakor kača.

Pod lesenim mostom je voda razgrebla globoke kotanje. V eni teh je tiste čase veličastno prežal debel sulec. V struji vode je držel in bliskoma menjal prostor ali se nenadoma pognal za ribo. Zdi se mi, da je meril kak meter. Vsi so ga hodili gledat in občudovat, toda mi smo molče gledaje razpredali načrt za napad na ta zares vabljiv kos mesa. Zgodaj nekega jutra,

PO SVETU

× **Evropski poletni čas.** V noči od 2. do 3. aprila je bil uveden srednjeevropski poletni čas ne samo v Nemčiji, temveč tudi v večini ostalih evropskih držav, tako da ima danes enoten čas vsa Evropa, razen treh držav. Švica in švedska sta obdržali normalni srednjeevropski čas (poldne je tu eno uro pozneje, kakor v ostali Evropi), Portugalska pa je obdržala zapadnoevropski čas, tako da je tam poldne dve uri pozneje. V Španiji bodo enotni evropski poletni čas uvedli sredi aprila in bo potem med Španijo in Portugalsko časovna razlika dveh ur. Belgija in Francija sta imeli pred vojno zapadnoevropski čas, kakor Španija in Portugalska. V teh dveh državah je torej nasproti zapadnoevropskemu času prav tako razlika dveh ur. V Franciji in Belgiji je sedaj poldne ob 10. uri normalnega zapadnoevropskega časa. Nizozemska je bila pred vojno edina država v Evropi (razen sovjetske Rusije), ki je imela svoj poseben nizozemski čas, to je sončni čas amsterdamskega meridiانا. Na Holandskem je torej poldne ob 10.19 minut prejšnjega normalnega holandskega časa. V deželah vzhodne Evrope (Finska, Estonija, Poljska, Rumunija, Bolgarija), ki so prej spadale v cono vzhodnoevropskega časa, ne povzročajo uvedba enotnega evropskega poletnega časa nobene razlike nasproti prejšnjemu normalnemu vzhodnoevropskemu času.

× **Zakaj nosimo prstane na prstancih.** Stari Grki so že nosili prstane na desnici. O vzroku, pripoveduje Apion v svojih »Egiptskih prigodah«: »V Egiptu je bila navada razrezovati in odpirati človeška trupla, kar imenujejo Grki anatomija. Pri tem so ugotovili, da vodi od prsta, ki mu pravimo prstane, zelo tenek živec nepogredno k srcu. Zato so se začeli Grki ogrevati za modo, da so odlikovali z zlatim okrasom prst, ki je neposredno zvezan z najvažnejšim organom človeškega telesa.«

× **Ogromna želva.** V Kalkuti so ujeli indijski ribiči ogromno želvo, ki so jo le s težavo spravili v čoln. Želva je dolga 1,80 m, njena roževina je debela približno 2 palca in je temnosive barve. Ribiči so potrebovali cele 4 ure, da so želvo spravili na varno. Izročili so jo zoološkim muzeju v Kalkuti.

× **Sloveče založništvo.** Ko je knjigar Anton Philipp Reclam leta 1867 izdal v Leipzigu prvi zvezek univerzalne knjižnice, je bil ta korak zelo tvegan. Nastalo je takoj vprašanje, ali se bo našo dovolj kupcev. Zvezki so bili po dva groša. Treba je bilo precej idealizma. Prvi zvezek je namreč obsegal Goethejeve »Faust«. Knjigarharjevo upanje se je izpolnilo. Zdaj je ta izdaja »Faust« razširjena po svetu skoraj v dveh milijonih izvodov, drugi zvezek s »Faustom« pa v več kot enem milijonu. Lessingova »Mina von Barnhelm« in Schillerjev »Tell« sta pa dosegla blizu 5.500.000 izvodov. Brez Reclama bi se nem-

ko se ni še nihče kopal, smo štirje privlekli veliko kepo konglomerata izpod brega in jo položili na most tam, kjer je zevala kotanja in je v njej ždel sulec. Z muko smo vzdignili kepo — držali smo vsi štirje — čez opornike in namečili. Na dani znak smo jo spustili. Strbunknilo je in pljusnilo vodo na vse strani, iz dna pa je kakor puščica švignilo srebrno telo težko zadetega sulca. Stekli smo z mosta in v vodo kar v obleki, se vrgli na ranjeno ribo in jo zvelkli na breg. Ves čas smo molčali in se od razburjenja tresli. Mislim, da je bil strus iz Cegnarjeve ulice, ki je slekel suknjič, v katerega smo zavili sulca in dirkali domov. Uro zatem se je zglasil stražnik, potem pa ne vem, kaj se je zgodilo. Meni nič hudega, drugim pa tudi menda ne, samo corpus delicti je romal na drugo mizo, sulcev pa nismo več zalezovali. Kamenje in skale sem zamenjal s trankom na bučico. Pravi trnek se je zdel še nedosegljivo daleč. Lovili smo že imenovane zelenke, toda ribji čuvaj in stražniki so zdaj imeli lažje delo, ker so te opazili kaj hitro, saj te je izdala palca. Bali smo se obeh. Blaža in Rebernika. Ne vem, če sta moža še živa, pa upam, da mi ne zamerita, če izdam, da sta razumela svojo nalogo in nas preganjala na veliko. Mi pa smo tekli hitreje in to je odločilo. Enkrat sem se seveda urezal. Grozil mi je čuvaj že izdaleč, jaz pa sem jo počasi pomikal ob vodi. Ko se je spustil v dir, jaz tudi. Nametil sem jo čez most, toda ko pritečem do sredine, mi na drugi strani zastavi stražnik pot. Še preden sem utegnul skočiti z mosta v vodo, sta me že držala, da mi je pohajala sapa. Kako se pišem in čigav sem? Gladko sem se zlagal. Vedno sem imel pripravljeno izmišljeno ime. Hlnavsko prestrašen

Uspavanje z rajskim plinom

Od tedaj, ko so iznašli narkozo, je kirurgija doživela nenavadno velik napredek. Razne skušnje, ki so si jih zdravniki pridobili na klinikah, ter raziskovanja so dokazala, da etrova in idorformova narkoza večkrat bolj ogražata bolnikovo življenje, kakor pa operacija sama. Zato so skušali poiskati nadomestek, bodisi v obliki delnega omrtvičenja, bodisi drugega uspavalnega pripomočka. Eno teh možnosti so našli v najstarejšem uspavalnem sredstvu, v takoimenovanem rajskem plinu.

Zobozdravnik Horace Wells je leta 1844. pri poskusih z rajskim plinom opazil, da človek, ki je s tem plinom omamjen, ne čuti bolečin, tudi če je operacija še tako težka. Zato je z uspehom začel uporabljati plin pri izdiranju zob, da ne bi njegovi pacienti preveč trpeli. Po njem podaja 1867 Caltton statistiko o 20.000 zobnih narkozah in leta 1881 že o 120.000. Potem se je razširila uporaba tega plina po vsej Evropi in tudi v Ameriki.

Velike prednosti

Z vidika kemije in fizike rajski plin tudi ni brez nevarnosti. Sicer ne gori in tudi ne eksplozira, pač pa podpira gorenje kot kisik. Je brez barve in ima sladek okus. Postopek s plinsko narkozo je za bolnika prijeten. Po drugem all tretjem vdihu dobi bolnik občutek, kakor da so ga zapustile moči. Dihanje postaja vedno globlje in bolnik v 20 do 30 sekundah popolnoma izgubi zavest. Če bolnik dobi kake druge vrste mamilo, sliši neki zvok, ne čuti pa nobenih bolečin. Pri uspavanju z rajskim plinom mišičevje popusti in bolnik se popolnoma onesvesti. Plinska narkoza

v primeri z drugačnimi traja dosti manj časa, približno toliko kot delna omrtvitve. Sproščanje mišic se tu hitreje doseže kot pri drugih metodah in tudi hitreje odneha, kar ima veliko prednost pri in po operaciji. Bolnik pride hitreje k zavesti tudi po dolgi narkozi in se prebudi z občutkom, da mu je popolnoma odleglo.

Takoj po operaciji smeš jesti

Navadno bolnik ne čuti nobenega glavobola in vse druge posledice drugačnih narkoz — odpadejo. Bolnik sme takoj po operaciji — seveda če vrsta bolezni to dopušča — jesti in piti. Plinske narkoze si bolniki tudi sami žele. Lahko jo uporabljajo tudi večkrat zaporedoma na istem pacientu. Pod narkozo z rajskim plinom delajo težke operacije na glavi, vratu, mozgu in drugod s presenetljivo dobrimi uspehi. Pri nas se ta narkoza bolj malo uporablja. Plinska narkoza je v rokah večšega specialista brez nevarnosti, postopek pa ni tako preprost, ko pri drugih. Tudi pripravljanje aparatov za plinsko narkozo potrebuje izurjenosti. Toda prednosti rajskega plina pred drugimi uspavalnimi sredstvi so zelo velike. Priročljiv je zlasti v primeru, če je bolnik izčrpan in oslabiljen, ko je vsaka druga narkoza morda življenjsko nevarna zanj.

Rajski plin lahko uporabljajo tudi pri operacijah malih otrok, prav tako pa tudi pri ljudeh visoke starosti. Zlasti v zobozdravstvu zavzema narkoza z rajskim plinom odlično mesto, posebno v Nemčiji. Uporabljajo jo predvsem pri bolnikih, ki so zelo bojazljivi, že pri samem pogledu na operacijsko orodje vsi preplašeni.

ški klasiki nikoli ne mogli tako razširiti med ljudstvo, kakor so se v teh poljudnih izdajah. Prvi zvezek Schopenhauerjevega dela »Svet kot volja in predstava« je pa dosegel leta 1819. naklado 800 izvodov in še od teh polovico ni bilo mogoče prodati. Od leta 1891. so bila pa Schopenhauerjeva dela po Reclamu razširjena v 860.000 izvodih. Reclamovo založništvo je izdalo tudi mnogo drugih literarnih in znanstvenih del. Polagoma je prišla na vrsto vsa važnejša svetovna literatura in zdaj so Reclamove izdaje znane po vsem kulturnem svetu. Gotovo ni na svetu drugega založništva, ki bi bilo doseglo tako velike uspehe, kakor jih je Reclamovo, ki lahko po pravici zre s ponosom na svoje delo.

Kmetom v ljubljanski okolici in delu logaškega okraja

Znano vam je, dragi sotrpini, koliko trpi kmet na Dolenjskem, Notranjskem in v Beli Krajini. Vi pa ste še srečni, da so vaši hlevi polni, skednji nedotaknjeni, orodje za kmečko gospodarstvo pripravljeno, pa tudi družine skupaj pod domačim krovom. Mi smo vsega tega oropani! Ko prihaja pomlad, kar čutimo, kako nas kliče naše polje na

delo! Pa ne moremo nikamor in četudi bi šli danes domov, s čim naj bi začeli? Zato se obračamo na vas, morda prvič v zgodovini slovenskega kmeta, z naslednjo prošnjo:

Ali bi nam hoteli prostovoljno pomagati, da pridemo do kake živine? Ne maramo ukazovati, pa naj bi bilo tudi, postavim, oblastvenim potom, Sami se pomenimo.

Četudi morda težko, pa bi le pogrešili kako kravo, telico, vola in ga dali za znižano ceno. Saj veste: oropani smo vsega, tudi denarja, hranilnice so pa zaprte. Če se ne odločite za prodajo, pa bi morda dali v rejo in čez čas vrnemo isto pasmo s približno isto težo živinčeta. Prostim, zberite se pri vašem načelniku, pomenite se in sporočite v naš skupni dom, v Kmečko pisarno, Kolodvorska ulica 22, poleg gostilne Česnovar, pa pridemo in se domenimo ali za skupni sejmi ali za ogled po hlevih.

Naj ne bo naša prošnja brezuspešna, saj se iz nje zrcali ono, kar je slovenski kmet že sijajno pokazal v onih stoletjih, ko se je dvignil za oprostitev izpod graščinskega jarma:

Kmečka samopomoč in skupna borba za ohranitev slovenskega kmeta!

Odbor za dolenjske, notranjske in belokranjske begunce v Ljubljani.

sem z velikim strahom v očeh izgoital ime, naker sta me izpustila. Uho sem imel sicer nekaj časa rdeče in skelelo me je, mojega naslova pa oblast ni našla. Verjetno ga takrat v lepih, idiličnih časih niti iskala ni in sem se po nepotrebnem zlagal. Toda zdaj sta me poznala od blizu oba, ribič in stražnik. Položaj se je zame s tem močno poslabšal.

Od Sušnikove trgovine na Zaloški cesti prečkaš cesto in prideš na pot do Ljubljani. Na ovinku, koder zavije na desno, se je na levo spuščala izvozna strmina do malega zaliva, kjer so napajali živino in je poleti pikalo na stotine brencjev. Semkaj v tišino pod visokim opornim zidom iz rezanega kamena se je gromadila voda iz struge, odtod je odtekala v široke betonske rake v Hribarjevo tovarno. Kak meter nad gladino je zeval izliv visoko obokanega cestnega krana. Iz njega se je cedila, puščajoč za seboj rjavkasto sled gosta nesnaga, po nalih pa so sipali mogočni gejzirji daleč predse snope sivkaste brozge, stekajoče se vzdolž starega Udmeta v požiralnike nove kanalizacije.

Tu na izlivu, zavarovani od cestne strani z vodo, krajjujoč v obokani odprtini, smo ribiči našli nezavzetno trdnjavo, ki je kljubovala tudi stražnikom. Lovili smo brez skrbi ne samo zelenike, temveč tudi boljše kose, saj so bila zatišna tla tolmuna pravo zbirališče vsakojakih rib. Ko se je prikazal stražnik, smo umaknili glave in potem je lahko razgrajal nad brezčutnimi palicami, ki so poredno in brez potrebnega respektu lovile, ne meneč se za predpise in užajenost veličine. Stražnik nas ni mogel spoznati in je moral klovniti. Še nekajkrat je poskušal, potem pa se je naredil nevednega in pustil nesramno svojat vla-

dati po mili volji. Kajpak, preden bi se sčel in na kak, najbrž zelo smešen način prešel v napad na našo postojanko, bi bili mi že daleč, daleč in bi mu strgali korenčka, pravilno povedano, kazali osle. Stekli bi v notranjost kanala in se po železnih klinih jaška rešili na svetlo. Vhod v podzemlje je bil prav tako lagoden. Preden smo dvignili rešetko požiralnika sredi ceste, smo si previdno ogledali vsa okolica, da nas ne bi kdo opazil, nato pa smo brž lezli v podzemlje in zadnji je poveznili za seboj rešetko na staro mesto.

Niže, nekako tam, kjer stoji danes leseni moščanski most, smo se kopali. Dejali smo, da se gremo kopat na Kodeljevo. Tu je mrgolelo mladine, vmes pa so paradirali mornarji bivše avstrijske mornarice, ki se tudi na dopustu niso mogli ločiti od vode. Naučili so marsikoga, med temi tudi mene, plavati na kar se da preprost način. Vseli so si na piko kakega mokronosca strahopetnega, ga ujeli in ga »na draže« vrgli daleč v sredo globokoga tolmuna. Za žrtvijo so neutegoma planili in skrbeli, da capljač, ki se je dobera napil vode, in potem zunaj bruhal, ni utonil. Zdegali so ga o pravem času nad gladino, ga tamkaj v veliko zabavo gledalstva držali izven vode, da se je nadihal, potem pa zopet spustili v vodo. To se je metodično ponavljalo, vse dokler ni znal plavati, kar se je zgodilo največkrat že v prvem tečaju. Nekaj ponesrečenih pokusov ne smemo šteti semkaj, saj so samo potrdili izjemo pravila, da je imenovana visoka šola sicer kar se da uspešno delovala. Ponesrečeni poskusni objekti so bili na trati postavljeni na glavno in je znano, da v takem položaju voda najlepše odteka, ter so bile to posebne predstave.

(Dalje)

SMEŠNICE

NA SODISCU

»Obtoženi ste, da ste sostonovalcu ukradli premo-
g. Ali ste bili že kaznovani?«
»Da — me je že premlatil.«

MUSLIMANSKA

Ko sem bil v Bosni, pripoveduje neki pisatelj,
me je hotel hodža Hadži Hafis Selim spreobrniti
k turški veri — islamu.

»Ce ne boš stopil v našo vero,« je rekel, »potem
vedi, da ne boš prišel v nebasa, efendi! Polag
Alaha je naš prerok Mohamed pripravil vso bla-
ženost pravovernim. Mohamed jih sprejema in
jim odkaže prostore. Vedi pa, da pelje v raj
most, ki je ozek kakor nožovo rezilo in je upog-
njen. Pet sto let hodiš do mostu in pet sto let
čez most, potem šele prideš v nebasa...«

»Hodža Hafis Selim, povej mi, kdaj je umrl
vaš prerok Mohamed?«

»Po današnjem štetju leta 652.«

»Potem je pa prerok tudi šele na potu v raj!«

MED PRIJATELJI

»Janez, kako ti ugaja dama, ki sem jo pravkar
pozdravil? Pomisli, to je edina dedinja velikega
premoženja.«

»Koliko let ima...?«

»Devetnajst.«

»Ah, ne bodi neumen, mislil sem, koliko je star
njen oče.«

PRIJATELJA

»Veš da nimam niti lire in tudi ne poznam
nikogar, ki bi mi hotel zdajle kaj posoditi.«

»Hvala Bogu!«

»Kako praviš? Hvala Bogu!?!«

»Seveda, ker sem se že bal, da si ga hočeš od
mene izposoditi.«

OBA SE SRAMUJETA

Stražnik je moral gnati zankarnega potepina
baš po glavni promenadi na stražnico. Zaradi tega
se je silno hudoval in jezno renčal potepinu v
uho: »Prav sram me je, da moram med tolikimi
ljudmi huditi s takim capinom.«

Potepin: »Kaj mislite, da mene ni sram, da
moram iti z vami?«

ŠE DVA TAKA

»Ali je res, da me je Kozlevčar, ki sem mu že
tolikokrat pomagal iz zadrege, pri tebi očrnil, da
sem stiskač?«

»No, da. Prijatelji so včasih kakor bolhe. Naj-
prej mu kri pišejo, potem ga pa še onesažijo.«

VESELJE DO DELA

»Pravite, da ste izučen mehanik, pa prosjačite.
Saj mehanike povsod iščejo in lahko bi našli
delo.«

»To že, a ko sem se izučil, mi mojster ni dal
spričevala in brez spričevala me nihče ne sprej-
me.«

»Torej stopite k njemu in zahtevajte učno spriče-
valo.«

»Saj bi, a ne morem, ker je mojster že pred
dvajsetimi leti umrl.«

OLAJŠEVALNA OKOLNOST

Sloveči zdravnik Virchow je pripovedoval nekoč
v družbi o slovečem anatomu, ki je raztelesil
znanosti na ljubo svojo lastno teto. Soseda je
bila silno ogorčena in dotičnega anatoma je ozna-
čila za brezsrčnega človeka. Virchow se je pa
nasmehljal in pripomnil: Eno olajševalno okolnost
pa morate pri tem upoštevati, teta je bila namreč
mrtva.

TUDI PRIMERA

Okrajni načelnik ob obisku: »Res je, ljubi moji
ljudje, da je kmečko delo težko, toda tudi mi
uradniki nimamo lahkega. Mi delamo z glavno in
to delo je dosti težje. Vi tega ne razumete.«

Kmet: »Da, mi že vemo, da je težko. Naši voli
vedno z glavno stresajo, kadar jim naložimo ja-
rem.«

ČUDNO DOPISOVANJE

Skladatelj Johann Strauss st. se je bil spril s
svojo ženo in je živel že dolgo ločeno od nje.
Nekoč ga je obiskal prijatelj Haydn. Na njegovih
pisalni mizi je opazil cel šop zapечатih pisem.

»Kaj pa pomenijo ta neprečitana pisma?« ga
je vprašal.

»Pusti jih na mizi,« je odgovoril Strauss in
spravil pisma v predal. »To so strupena pisma,
ki jih piše moja žena. Vsak mesec dobim eno.
Odgovarjam ji, ne da bi pisma prečital in moja
žena ravna z mojimi pisli enako.«

ZAVOLJO TOČNOSTI

Sodnik: »Kaj se je potem zgodilo, ko vam je
prisoll obtoženec klofuto?«

Tožitelj: »Potem mi je dal tretjo.«

Sodnik: »Hočete reči drugo.«

Tožitelj: »Ne, gospod sodnik, drugo sem mu
jaz prisoll.«

ZAGOVORIL SE JE

Sodnik: »Priznajte, da ste ukradli revolver.«

Obtoženec: »Da, ker sem se hotel ustreliti.«

Sodnik: »Saj ste vendar orožje prodali.«

Obtoženec: »Kupiti sem si hotel patrone!«

KOKARDA

Razjarjena množica Parižanov se je ob revo-
luciji polastila Tuilerij. Pesnik Desaugier, velik
radovednež, je tudi prihitel gledat, kaj se godi.
Prispel je do portala, kjer sta ga zadržala dva
moža.

— Kje imaš pa kokardo? — sta ga vprašala.
In okrog njega se je kmalu zbrala gruča ogorče-
nih revolucionarjev. Desaugier se je odkril, si
ogledal klobuk od vseh strani, potem je pa mirno
odgovoril:

— Ne razumem — najbrž sem pozabil kokardo
na nočni čepici.

TELEFONSKI POGOVOR

Ravnatelj: »Kaj, za vruga, pa stojite tako dol-
go pri telefonu in nič ne govorite?«

Uradnik: »Oprostite, gospod šef, govorim s svo-
jo ženo...«

Križanka št. 15

Besede pomenijo:

Vodoravno: 1. padavina, 4. predel Jadranskega
morja, 10. velik ptič, ki živi v južni Evropi, se-
verni Afriki in južni Aziji, 16. moško ime, 17.
jezero v Sibiriji, 18. stara beseda za sončni ma-
dež na koži, 20. gorovje v Bolgariji ob Črnem
morju, 21. vsaka župnija ima svoje, 24. prijeten,
razveseljiv, 26. sedeti na živali, 27. turško ime
za Kreta, 29. gospodarske shrambe, 32. žepno
orožje, 33. družabna igra, 35. tuje moško ime, 36.
javni uradnik v starem Rimu, 38. mesec, 42. v
moki, 44. dve črki, ki jih stenograf piše z enim
znakom, 46. povratni zaimek, 47. pesmi, 49. služil
navadno kot okrasek, 51. nestrokovnjaški, 54. čut-
ni organ, 56. vinski kis, 58. skrajni del celine,
59. usahel, propadajoč, 61. letovišče v Poadižju
(množ.), 62. najmanjši delec snovi, 64. barva
igralnih kart, 66. ustanovitelj ruske države, 68.
tuja kratica na javnih listinah, 70. cerkveni zbor
v Niceji ga je l. 325 ožigosal kot krivoverca, 72.
država v USA, 74. mesto na Angleškem, 76. v
marsal, 78. osnova računanja, 80. turški fevdalec,
81. rimsko število, 82. tamkaj, 83. muslimanski
bog (množ.), 85. nedoločni zaimek (ž. sp.), 86.
žensko ime, 87. nikalna oblika pomožnega gla-
gola, 88. žensko bitje, 90. okrajšano žensko ime,
91. španski spolnik, 92. podredni veznik, 94. dra-
gocena tekočina, 96. češka pritrčilnica, 97. prista-
nišče v Braziliji, tudi mestece v Španiji (množ.),
99. beseda iz otroškega zaklada, 101. utežna eno-
ta, 102. propadel, izgubljen, 103. prijeten duh in
okus.

Navpično: 1. čutilo, 2. zavitek, omot, 3. živalski
zobje, 4. vrsta naglasa, 5. domače živali, 6. ljub-
kajoča oblika ženskega imena pod 86. vodoravno,
7. so namenjene počitku, 8. nemško ime za mesto
ob bivši češkoslovaško-nemški meji, ki ga Čehi
imenujejo Heb, 9. bog starih Egipčanov, 10. otok
v Jadranskem morju, 11. zelo mrzel, 12. seznam
nazivov, 13. zdravilo za tropsko bolezen, 14. v ra-
ni, 15. tihi, brez glasu, 17. stenska obloga, 19.
naravno bogastvo, 22. ošabno, nevljudno, 23. važ-
na sestavina vseh organskih snovi, 25. del kolesa,
28. pritok Ljubljani (množ.), 30. samec domače
živali, 31. raclonirano živilo, 34. medmet, 37. eno-
ta utežne mere, 39. kratka beležka, zapisek, 40.
veznik, 41. del petelnove noge, 43. vrsta žganja,
tudi gora v Bosni, 45. časopis, 48. angleški otok
med Martiniqueom in Guadeloupeom, 50. domača
žival, 52. okrajšan veznik, 53. so mu v vojski na-
ložene odgovornejše, vodstvene naloge, 55. gorovje

1	2	3		4	5	6		7	8	9		10	11	12	13	14	15
16				17				18				19		20			
21			22					23			24		25				
	26							27			28		29			30	
31		32								33		34		35			
36	37				38		39	40	41			42	43			44	45
46			47	48			49				50		51	52		53	
54		55		56		57		58			59	60				61	
	62		63			64		65		66	67				68		
69		70			71	72		73						74		75	
76	77		78			79				80			81		82		
83		84						85			86				87		
88					89	90				91		92	93		94	95	
96				97						98			99		100		
101								102						103			

v stari Grčiji, ki se sedaj imenuje Katavothra,
57. pesem, 60. bolgarsko mesto ob Donavi, 63.
drevesa in sadovi, 65. podredni veznik, 67. enota
časa, 68. moško ime, 69. oseba, ki naj plača me-
nico, 71. njo, 73. prijeti in vleči za del telesa, da
povzroča bolečine, 75. predlog, 77. začinjeno, 79.
kazalni zaimek, 84. bog starih Egipčanov, 85. važ-
na žila, 86. kocka po latinsko, 89. veznik, 90. gora
nad Engadinom, 93. grška črka, 95. evropska pre-
stolnica, 98. znak za kemično prvino, 100. kratica
za akademski naslov.

REŠITEV KRIŽANKE ŠT. 14

Vodoravno: 1. mu 2. svetovati, 9. Grad-
nik, 16. ime, 17. Igo, 19. Ivo, 20. na, 21. zabela,
25. Adakale, 29. aloja, 30. Ind, 32. Agata, 33.
Aral, 35. ara, 36. Atena, 38. Ela, 39. slano, 41.

anatom, 43. Smihov, 44. os, 46. Une, 47. eni,
49. ave, 50. pogromi, 51. kremenito, 52. IV., 53.
il, 54. Edo, 56. ina, 57. tla, 60. anemiki, 64. Ana-
dir, 67. Atos, 70. arija, 71. rad, 73. Eboli, 74.
mrtev, 76. ako, 77. vezir, 79. ovo, 80. Biaric, 82.
minaret, 85. Nil, 87. led, 88. kes, 90. da, 91. ro,
92. sodavičar, 93. Maribor.

Navpično: 1. miza, 3. vila, 4. Ema, 5. ta,
6. vi, 7. aga, 8. toda, 10. Rila, 11. ave, 12. do,
13. in, 14. Karlovi vari, 18. skala, 22. Ala, 23.
eja, 24. sneti, 26. age, 27. ata, 28. praha, 30. Ita,
31. dno, 33. ali, 34. ano, 36. anemona, 37. Ame-
rika, 39. smetane, 40. topinambur, 41. anoda,
42. Ineni, 43. svila, 45. sol, 46. ure, 48. ima, 49.
Ant, 55. omika, 58. vdova, 59. notar, 61. era, 62.
ijo, 63. vazal, 65. Abo, 66. ilo, 68. tri, 69. ser,
71. Ren, 72. dir, 73. vino, 77. Vida, 78. Reka,
81. Cid, 82. meč, 83. ter, 84. bar, 86. la, 87. H,
89. si, 90. do.